

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Juridiska Institutionen

Juristprogrammet

Examensarbete, 30 högskolepoäng

HT 2011

Oskriften exklusiv bolagsstämmokompetens

– En komparativ analys

Författare: Jonas Öqvist

Handledare: Rolf Skog

Ämne: Bolagsrätt

Innehållsförteckning

Abstract.....	4
Förkortningar	5
1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte	6
1.3 Metod och material	6
1.4 Avgränsning.....	8
1.5 Disposition.....	9
2 Terminologi.....	10
3 Problemet	11
4 Komparativ utblick.....	13
4.1 Norden.....	13
4.2 Tyskland	15
4.3 Frankrike.....	18
4.4 Storbritannien	19
4.5 Förenta staterna.....	21
5 Analys: Oskriven exklusiv bolagsstämmokompetens i svensk rätt.....	23
5.1 Den traditionella argumentationslinjen: Extraordinära förvaltningsåtgärder.....	23
5.1.1 Vad skulle en oskriven skyldighet för styrelsen att förelägga stämman extraordinära förvaltningsåtgärder innebära?	23
5.1.2 Vilken funktion fyller ett krav på stämmobehandling av extraordinära förvaltningsåtgärder?.....	26
5.1.3 Existerar det en oskriven skyldighet att underställa stämman extraordinära förvaltningsåtgärder?.....	28

5.2	Den andra argumentationslinjen: Analog tolkning av bolagsstämmans legala exklusiva kompetens.....	33
5.2.1	<i>Vad skulle analog tolkning av stämmans exklusiva kompetens innebära?</i>	<i>33</i>
5.2.2	<i>Vilken funktion fyller analog tolkning av exklusiv stämmokompetens?.....</i>	<i>35</i>
5.2.3	<i>Kan exklusiv stämmokompetens tillämpas analogt?.....</i>	<i>37</i>
6	Diskussion de lege ferenda: Lagreglering av krav på stämmobehandling?	38
6.1	Är en bestämmelse i lag en lämplig lösning?	38
6.2	Bestämmelsens innehåll	40
6.2.1	<i>Förslag 1: Styrelsens legala kompetens innefattar uttryckligen samtliga förvaltningsåtgärder.....</i>	<i>40</i>
6.2.2	<i>Förslag 2: En gräns för stämmobehandling anges i lag.....</i>	<i>41</i>
7	Sammanfattande slutsatser	43
	Käll- och litteraturförteckning.....	44

Abstract

In a Swedish limited company, the board of directors has the power to manage all the company's business and affairs, provided that the actions are consistent with the company charter and not violating the powers explicitly reserved to the shareholder's meeting. However, in Sweden as well as internationally, it is much debated whether the exclusive powers of the shareholder's meeting are exhaustively specified in statute law or if there are certain unwritten exclusive competencies. This question is of profound practical importance, since the board is obliged to submit decisions in such matters to the shareholder's meeting.

In the Swedish doctrine, there are two main lines of argument advocating such unwritten competencies. Firstly, some writers argue that unusual decisions, which are of vital importance to the company, should be reserved to the shareholders. The decisive factor is how the nature of the action is related to the company's ordinary activities. Acts contrary to such a duty would be binding to the company. The board would, however, be liable in cases of obvious violations. This traditional theory about unwritten competencies has a certain amount of support internationally, mainly based on the German Holz Müller case. Nevertheless, in Sweden, the support for such a director's duty is almost certainly insufficient.

Secondly, certain academics claim that it is sometimes necessary to apply the expressly stated exclusive powers of the shareholder's meeting analogously. The board would otherwise be able to side-step the exclusive powers through management actions of the same effect. An act by the board contrary to these analogously applied powers would therefore not be binding to the company. This interpretation also has some support internationally, primarily in the German doctrine and in French case law. Still, an analogous interpretation seems too unpredictable and appears ill-suited to the view that the powers of the board are delineated by the exclusive powers of the shareholder's meeting. It is therefore probably not possible to extend the exclusive powers of the shareholder's meeting through analogies.

Accordingly, the conclusion of this thesis is that the exclusive powers of the shareholder's meeting specified in the Companies Act should be applied strictly *e contrario*. However, the current situation is not satisfactory. The uncertain legal situation is detrimental to both the shareholders willingness to make capital contributions and the possibility to effectively manage the company. Therefore, the most expedient solution would be to clarify in the Companies Act that shareholder approval is not required even for extraordinary measures. Another solution, although probably less functional, would be to introduce a fixed threshold regulating which transactions require shareholder approval.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
AG	Aktiengesellschaft
AMN	Aktiemarknadsnämnden
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Amtliche Sammlung des Entscheidungen des BGB in Zivilsachen
Ds	Departementsserie
ECGF	European Corporate Governance Forum
EU	Europeiska unionen
FSA	Financial Services Authority
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
JT	Juridisk Tidskrift
Ltd	Limited Liability Company
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avdelning I
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
Prop.	Proposition
SA	Société Anonyme
SARL	Société à Responsabilité Limitée
SOU	Statens offentliga utredningar
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen, afdelning A

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Makten att fatta beslut inom ett aktiebolag är fördelad mellan de olika bolagsorganen på delvis exklusiva och delvis överlappande ansvarsområden. Det är dock en omstridd fråga huruvida bestämmelserna i ABL uttömmande reglerar funktionsfördelningen eller om det även finns vissa oskrivna rättigheter. Ett problem som återkommande debatterats inom doktrinen är om det föreligger en s.k. oskriven exklusiv bolagsstämmokompetens. Problemet blir särskilt betydelsefullt eftersom en sådan oskriven beslutanderätt skulle vara just *exklusiv*, vilket medför att övriga bolagsorgan inte har möjlighet att besluta i frågan. Styrelsen skulle därför vara skyldig att underställa bolagsstämman beslut som omfattas av en oskriven exklusiv stämmokompetens. Frågeställningen blir av än större vikt vid beaktande av att problemet aktualiseras vid beslut av stor betydelse för bolaget. Avsaknaden av klagande praxis på området och oenigheten inom doktrinen gör det angeläget att utreda rättsläget.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med uppsatsen är att rättsvetenskapligt undersöka förekomsten av *oskriven exklusiv bolagsstämmokompetens*. Detta syfte kan brytas ned i fyra delsyften. Uppsatsen syftar mer specifikt till att analysera:

- Vad en oskriven exklusiv stämmokompetens skulle innebära.
- Vilken funktion en oskriven exklusiv stämmokompetens skulle fylla.
- Om det i dagsläget existerar en oskriven exklusiv stämmokompetens.
- Reformbehovet. Bör Sverige lagstiftningsvägen reglera huruvida vissa särskilt betydande beslut ska förbehållas stämman? Hur bör en sådan regel i så fall utformas?

1.3 Metod och material

Eftersom ett av uppsatsens delsyften är att analysera gällande svensk rätt beträffande oskriven exklusiv stämmokompetens är sedvanlig rättsdogmatisk metod den naturliga utgångspunkten. De traditionella rättskällorna ligger också till grund för analysen av skälen bakom de ståndpunkter som framförts i frågan.

Då uppsatsen handlar om en *icke-lagreglerad* skyldighet finns det inga bestämmelser i lag som direkt omfattar problemet. I doktrinen har dock ABL:s strukturella uppbyggnad anförts som stöd för olika tolkningar. Denna form av systemisk argumentation analyseras och tillämpas under vissa avsnitt i uppsatsen.

Det har även förts en utförlig diskussion om huruvida man genom tolkning av de legala kompetensreglerna kan utläsa existensen av en oskriven exklusiv stämmokompetens. Dessa lagtolkningsdiskussioner är en central del av analysen. Aktiebolagsrätten lämpar sig särskilt väl för teleologisk tillämpning.¹ En grundläggande utgångspunkt vid tolkning av aktiebolagsrättsliga bestämmelser är att i oklara fall ska ändamålen bakom reglerna tillmätas stor betydelse. Utöver de särskilda syften som en bestämmelse har, såsom minoritets- eller borgenärsskydd,² är den dominerande teorin inom doktrinen att det föreligger tre övergripande aktiebolagsrättsliga ändamål: 1) möjliggöra effektiv bolagsdrift, 2) möjliggöra att kapital ställs till bolagens förfogande, 3) främja omsättningen av varor och tjänster.³ En vidare utgångspunkt är att samtliga dessa övergripande ändamål gynnas av klarhet och förutsebarhet beträffande funktionsfördelningen mellan bolagsorganen. Nedan tillämpas denna teleologiska tolkningsmetod när de övriga rättskällorna inte visar hur ett problem ska lösas. Då denna uppsats endast i begränsad utsträckning analyserar specifika regler är de övergripande ändamålen i regel utgångspunkten.

Förarbeten och praxis ger ytterst begränsad vägledning i uppsatsens ämne. Till följd av detta analyseras de uttalanden som faktiskt finns relativt ingående. Bristen på övriga rättskällor gör att den omfattande diskussionen i doktrinen är utgångspunkten för analysen. I den moderna debatten utgör en uppsats från 1976 av Håkan Nial startpunkten. I regel berörs problemet relativt kortfattat i läroböcker, artiklar och lagkommentarer. De mest omfattande analyserna av frågeställningen har gjorts i tre avhandlingar skrivna av Svante Johansson, Ola Åhman respektive Daniel Stattin. Av dessa är Åhmans analys den mest utförliga. Det ska dock påpekas att Johanssons avhandling utkom år 1990 och Åhmans år 1997. Därför kan Stattins avhandling, som givits ut på nytt som bok år 2008, sägas vara den enda uppdaterade behandlingen av frågan. Det är dock alltså till Åhmans och Johanssons avhandlingar som de flesta andra författare hänvisar i frågan om oskriven exklusiv stämmokompetens. Deras resonemang får därmed fortfarande betraktas som högst relevanta i de flesta avseenden.

Till följd av bristen på vägledning inom svensk rätt analyseras även hur frågan har behandlats i vissa utländska rättsordningar. Den komparativa metoden har många fördelar både när det gäller att söka vägledning i ett oklart rättsläge och vid resonemang de lege ferenda. Aktiebolagsrätten lämpar sig dessutom särskilt väl för komparativa studier eftersom de aktiebolagsrättsliga reglerna fyller samma grundläggande funktion inom de nedan

¹ Se Stattin, s. 43 ff.

² Inom aktiebolagsrätten syftar bestämmelser i regel till att tillvarata ett eller flera av följande underliggande intressen: aktieägarintressen, minoritetsintressen, borgenärsintressen eller omsättningskyddsintressen, se Stattin, s. 55 ff.

³ Jfr Stattin, s. 51 ff., för en utförlig redogörelse över de övergripande aktiebolagsrättsliga ändamålen.

jämförda rättsordningarna. Det finns dock svårigheter med komparativa analyser. Kulturella och språkliga skillnader är uppenbara sådana. Man bör också vara medveten om de mer övergripande skillnaderna mellan de jämförda rättsordningarna. Risken är annars stor att man rycker regler och principer ur sitt sammanhang. En avvikande utländsk lösning på ett bolagsrättsligt problem kan vara motiverad av kompletterande regler och principer inom andra rättsområden. Varierande ägarstrukturer för aktiebolag i de olika länderna kan också motivera olikheter i regleringen. Det finns således skäl att vara extra kritisk mot argument baserade på jämförelser med utländsk rätt.⁴

De andra nordiska länderna är en lämplig startpunkt för komparationen. Det tidigare nordiska lagstiftningssamarbetet har gjort att rättsläget i länderna är relativt likartat. Även tysk rätt är av stort intresse då svensk rätt länge stod under stark influens av den tyska rättsutvecklingen. Till följd av ett antal uppmärksammade rättsfall är tillgången på material på området också större inom tysk rätt än i övriga rättsordningar. Följaktligen ges tysk rätt stort utrymme i framställningen. Den stora påverkan som brittisk, amerikansk och fransk rätt har haft och har på den internationella rätten motiverar en redogörelse för hur problemet hanterats i dessa rättsordningar.

Slutligen, frågan om det föreligger behov av reformer utgör en friare uppgift. Ställningstaganden de lege ferenda måste dock också baseras på en vetenskaplig och strukturerad metod. Diskussionen utgår därför ifrån ovannämnda övergripande syften. Frågan är således hur det svenska rättsläget skulle kunna förändras för att bättre uppfylla dessa syften. Erfarenheter från utländska rättsordningar används som stöd för resonemang och som källa för argument.

1.4 Avgränsning

Uppsatsen är inte skriven för att ge en allmän orientering i organisations- och kompetensfördelningsfrågor inom aktiebolagsrätten. Detta rättsområde finns väl beskrivet i den juridiska litteraturen. Läsaren förutsätts därför vara bekant med den svenska aktiebolagsrätten och den grundläggande aktiebolagsrättsliga funktionsfördelningen.

Uppsatsen behandlar endast frågan om när *styrelsen* är skyldig att hänskjuta ärenden till bolagsstämman. Således berörs inte eventuella gränsdragningsfrågor mellan bolagsstämmans och VD:s kompetens. Gränsdragningsproblem mellan den löpande förvaltningen och frågor där stämman kan anses ha exklusiv kompetens är rimligen ovanliga.⁵ Såvida inte åtgärden är

⁴ Jfr Dotevall, 2008, s. 17 f, som diskuterar fördelar och nackdelar med komparativa studier.

⁵ Jfr dock NJA 1968 s. 375, där Nial i ett utlåtande menade att ett av VD fattat beslut bort underställas stämman.

brådskande ska VD enligt 8 kap. 29 § andra stycket ABL i vilket fall först överlämna beslut i extraordinära frågor till styrelsen.

Som påpekats under avsnitt 1.3 är det vid tillämpning av komparativa argument viktigt att man har förståelse för de jämförda rättsordningarnas generella struktur och vad som skiljer dem åt på ett övergripande plan. Uppsatsen ger dock inte någon sådan allmän överblick över de utländska jurisdiktionerna. Den komparativa utblicken syftar inte heller till att ge en heltäckande bild av hur problemet lösts i de behandlade rättsordningarna. Endast aspekter som bedömts vara relevanta för uppsatsens syfte berörs.

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sju kapitel. Detta första kapitel utgörs av en inledning; uppbyggd enligt den traditionella akademiska modellen med syfte, metod och material, avgränsning samt disposition. Kapitlet anger således den övergripande ramen för uppsatsen. Det andra kapitlet består av några kortare terminologiska klargöranden. Det tredje kapitlet innehåller en beskrivning av grundproblemet och hur det har behandlats i doktrinen. I det fjärde kapitlet ges en komparativ utblick över oskriven exklusiv bolagsstämmokompetens i ovannämnda utländska rättsordningar.

I kapitel fem analyseras svensk rätt. Kapitlet är indelat i två delar utifrån de två dominerande argumentationslinjerna för oskriven exklusiv stämmokompetens. Analysen av respektive tolkningsmodell inleds med en undersökning av vad en sådan lösning skulle innebära. Därefter diskuteras vilken funktion en sådan modell skulle fylla i svensk rätt. Diskussionen om skälen bakom respektive argumentationslinje är av betydelse eftersom de ställningstaganden som gjorts i doktrinen i stor uträkning bygger på ändamålshänsyn. Med utgångspunkt i hur frågan behandlats i doktrinen analyseras därefter rättsläget. Analysen innefattar bedömningar av rättskällornas tyngd och de framförda argumentens styrka. Dessa bedömningar, kombinerat med hur ändamålshänsyn talar för olika lösningar, ligger sedan till grund för ställningstaganden avseende gällande rätt.

I det sjätte kapitlet förs en diskussion de lege ferenda. Uppsatsen avslutas med kapitel sju, i vilket slutsatserna från analyserna i tidigare kapitel sammanfattas.

2 Terminologi

Inledningsvis är det lämpligt att klargöra några av de termer som används i uppsatsen. De för uppsatsen centrala begreppen *kompetens*, *behörighet* och *befogenhet* förtjänar att förtydligas särskilt då termerna är oklara och har använts på olika sätt i doktrinen.⁶

I det följande används begreppen i den av Rolf Skog och Knut Rodhe använda betydelsen. Kompetens innebär därmed *”en i aktiebolagslagen given rätt att fatta beslut, medan termerna befogenhet och behörighet reserveras för regler om ställföreträdarskap”*.⁷ Denna uppdelning är fördelaktig eftersom den tydliggör när det är rätten att fatta beslut som avses; respektive när man behandlar möjligheten att binda bolaget utåt. Eftersom stämman saknar möjlighet att representera bolaget externt behandlas i det följande huvudsakligen stämmans och styrelsens interna beslutanderätt. Således är kompetens den funktionsfördelningsterm som används mest frekvent i uppsatsen.

Reglerna om ställföreträdarskap kan dock inte utelämnas. Från ändamålssynpunkt är det viktigt att klargöra hur styrelsens möjlighet att binda bolaget påverkas av förekomsten av en eventuell oskriven exklusiv stämmokompetens. I linje härmed används termerna behörighet och befogenhet i samband med bolagets rättsförhållanden gentemot tredje man. I klarhetens intresse bör dessa begrepp därför förtydligas ytterligare.

Med behörighet åsyftas den fördelning av beslutanderätt som görs i ABL, d.v.s. den legala funktionsfördelning mellan bolagsorganen som ger bolagsorganet rätt att gentemot tredje man binda bolaget rättsligt.⁸ Styrelsens behörighet utgörs således huvudsakligen av den legala förvaltningsrätten i 8 kap. 4 § ABL.⁹ Om styrelsen överskrider sin behörighet är rätts handlingen ogiltig enligt 8 kap. 42 § första stycket första meningen ABL. Befogenhet syftar däremot på bolagsspecifika förhållanden som internt begränsar ett organs beslutanderätt.¹⁰ Styrelsens överskridande av sin befogenhet medför enligt 8 kap. 42 § andra stycket första meningen ABL att rättshandlingen blir ogiltig om tredje man insett eller bort ha insett överskridandet. Enligt samma stycke andra meningen medför dock inte åtgärder i strid med verksamhetsföremålet, föreskrifter i bolagsordningen eller föreskrifter meddelade av överordnade bolagsorgan ogiltighet ens om tredje man var i ond tro.

⁶ För en utförlig redogörelse och analys av den aktiebolagsrättsliga terminologin, se Åhman, s. 114 ff.

⁷ Se Skog, s. 187.

⁸ Se Dotevall, 1989, s. 75 ff.

⁹ Se Åhman, s. 129.

¹⁰ Se Åhman, s. 158.

3 Problemet

Detta kapitel syftar till att tydliggöra vad oskriven exklusiv stämmokompetens innebär och varför rättsfiguren är omdiskuterad. I grunden handlar problemet om gränsdragningen mellan stämmans exklusiva kompetens och styrelsens förvaltningsrätt. Det är därför lämpligt att inledningsvis beskriva de rättsliga utgångspunkterna avseende funktionsfördelningen mellan stämman och styrelsen.

Gränserna för styrelsens kompetens är den naturliga startpunkten. I svensk rätt är utgångspunkten att styrelsens förvaltningsrätt enligt 8 kap. 4 § ABL omfattar alla åtgärder som inte är i strid med lag eller bolagets verksamhetsföremål eller inkräktar på stämmans legala exklusiva kompetens.¹¹ Denna uppfattning har stöd i såväl doktrinen som i motivuttalanden.¹² ABL:s systematiska uppbyggnad talar också för en sådan lösning. Rättstillämpningen blir konsekvent om såväl bolagsstämmans som styrelsens kompetens endast begränsas av lag, bolagsordning och övriga organs exklusiva kompetens.¹³ Det finns visserligen bestämmelser utöver 8 kap. 4 § ABL som tillerkänner styrelsen exklusiv kompetens i särskilda frågor. Detta faktum ska dock inte ses som ett hinder mot att styrelsens kompetens definieras negativt gentemot den exklusiva stämmokompetensen.¹⁴ Dessa bestämmelser utgör endast preciseringar av styrelsens exklusiva förvaltningsrätt. Syftet med bestämmelserna är således inte att utvidga styrelsens kompetens utan att *undandra* stämman kompetens från de aktuella frågorna.

Fördelen med att ange styrelsens förvaltningsrätt negativt är att det medför klarhet och förutsebarhet, vilket minimerar risken för gränsdragningsproblem. Tydlighet avseende gränserna för styrelsens förvaltningsrätt förutsätter emellertid att osäkerhet inte föreligger beträffande omfattningen av stämmans exklusiva kompetens.

Stämmans legala exklusiva kompetens anges genom ett flertal uttryckliga bestämmelser i ABL. Utgångspunkten i denna uppsats är att dessa bestämmelser ska tolkas motsatsvis.¹⁵

¹¹ Att en kompetens är exklusiv innebär att beslut i sådana frågor inte kan fattas av något annat bolagsorgan.

¹² Se Åhman, s. 510 ff.; Nerep & Samuelsson, s. 567; Dotevall, 2008, s. 100, och Johansson, s. 152. Jfr även SOU 1995:44 s. 157.

¹³ Stämman har som bolagets högsta organ som utgångspunkt beslutanderätt i alla bolagets angelägenheter. Bolagsstämman har således även en icke-exklusiv kompetens, d.v.s. det finns frågor i vilka stämman *kan* besluta men som överlappar underordnade organs kompetens. Denna kompetenskategori bestäms negativt; stämman får besluta i alla frågor som inte inkräktar på de underordnade organens exklusiva kompetens. Sådan stämmokompetens benämns därför ofta rest- eller residualkompetens. Omfattningen av stämmans restkompetens påverkar dock inte gränserna för styrelsens förvaltningsrätt.

¹⁴ Se här och i det följande Åhman, s. 513.

¹⁵ Denna uppfattning stöds av bl.a. Åhman, s. 532 ff.; Nerep & Samuelsson, s. 571, och Båvestam & Lindblad, s. 228. Avvikande uppfattningar finns dock, se Johansson, s. 159 f, som synes mena att *styrelsens* kompetens ska tolkas motsatsvis. I senare doktrin saknar Johanssons uppfattning i denna fråga stöd. Johanssons ståndpunkt förefaller även stå i strid med den allmänna utvecklingen mot en maktförskjutning till förmån för styrelsen.

Detta antagande är rimligt eftersom maximal förutsebarhet beträffande förvaltningsrättens omfattning uppnås om den exklusiva stämmokompetensen endast omfattar det som lagtexten uttryckligen anger.¹⁶ Även om motsatstolkning således är utgångspunkten är det osäkert om detta är en strikt regel eller endast en huvudregel med undantag. Som nämnts i avsnitt 1.1 hävdar flera författare att den legala kompetensen inte utgör en uttömmande uppräknig av bolagsstämmans exklusiva kompetens. Om så är fallet finns det möjligheter att göra undantag från huvudregeln om motsatstolkning av stämmans exklusiva kompetens. Skulle det föreligga en sådan oskriven exklusiv stämmokompetens sammanhänger den med en motsvarande oreglerad inskränkning av styrelsens förvaltningsrätt. Styrelsen skulle med andra ord ha en skyldighet att underställa stämman beslut i dessa frågor.

I svensk doktrin råder oenighet om både huruvida det existerar en oskriven exklusiv stämmokompetens och hur en sådan i så fall kan motiveras rättsligt. Bland förespråkarna kan två dominerande argumentationslinjer urskiljas. Den traditionella motiveringen till en oskriven exklusiv stämmokompetens bygger på att åtgärder som är osedvanliga eller av ingripande karaktär inte omfattas av styrelsens förvaltningsrätt utan är förbehållna stämman (se avsnitt 5.1). Avgörande är således hur åtgärden förhåller sig till bolagets ordinarie verksamhet. Den andra argumentationslinjen baseras på att de bestämmelser som anger stämmans exklusiva kompetens i vissa situationer ska tolkas analogt (se avsnitt 5.2). Styrelsen skulle enligt detta resonemang annars kunna kringgå stämmans exklusiva kompetens. Avgörande för om ett beslut kräver stämmobehandling är enligt denna linje således inte beslutets betydelse för bolaget utan huruvida åtgärden kan anses inkräkta på ändamålen bakom en lagstadgad exklusiv bolagsstämmokompetens.

I kapitel 5 analyseras huruvida dessa två tolkningsmodeller innebär att stämmans exklusiva kompetens utvidgas i särskilda fall. I den mån så inte är fallet måste slutsatsen vara att stämmans exklusiva kompetens ska tolkas strikt motsatsvis.

¹⁶ Jfr Åhman, s. 532 ff., som diskuterar fördelarna med motsatstolkning av stämmans exklusiva kompetens.

4 Komparativ utblick

Innan det svenska rättsläget analyseras är det lämpligt att belysa hur oskriven exklusiv stämmokompetens behandlats i andra rättsordningar. Som nämnts under avsnitt 1.3 är avgörande i en komparativ studie *vilken funktion* de jämförda reglerna fyller i respektive rättsordning. Eftersom det svenska begreppet oskriven exklusiv stämmokompetens är högst oklart är det svårt att finna direkta rättsliga motsvarigheter i utländska rättsordningar. Utgångspunkten måste därför vara de två argumentationslinjer som beskrivits i föregående kapitel. Därmed utgår nedanstående utredning från huruvida man i de utländska rättsordningarna förbehållit bolagsstämman vissa särskilda beslut vilka annars skulle fattas av ett bolagsorgan likvärdigt med en svensk styrelse. Motiveringen till att beslutanderätten undandras styrelsen i dessa frågor ska således vara att besluten avser antingen extraordinära åtgärder eller åtgärder som de facto kringgår en legal exklusiv stämmokompetens. Eftersom uppsatsen samtidigt syftar till att finna alternativ till det nuvarande svenska rättsläget anläggs i nedanstående jämförelse ett relativt brett perspektiv på dessa frågeställningar.

Det ska återigen betonas att denna komparativa utblick inte avser att ge någon heltäckande översikt över hur problemet hanterats i de jämförda rättsordningarna. I tydlighetens intresse finns det dock skäl att sätta de behandlade reglerna i ett något större sammanhang. Under respektive jurisdiktion redogörs därför kort för hur den grundläggande funktionsfördelningen mellan bolagsorganen ser ut och förhåller sig till svensk rätt.

4.1 Norden

I stora drag är organisationen av aktiebolag likartad i de nordiska länderna.¹⁷ I såväl norsk, dansk som finsk rätt finns dock möjlighet, och i vissa fall krav på, att inrätta ett extra övervakande bolagsorgan mellan styrelsen och stämman. Eftersom den övergripande funktionsfördelningen mellan bolagsorganen i övrigt är mycket lika redogörs inte vidare för bolagsorganens generella kompetens.

I likhet med svensk rätt råder det i dansk rätt oenighet i doktrinen om förekomsten av en oskriven exklusiv stämmokompetens.¹⁸ Tidigare hävdade bl.a. Erik Werlauff att man genom analog tolkning av bolagsorganens legala kompetens kunde utläsa en oskriven exklusiv stämmokompetens.¹⁹ Numera finner denne det oklart huruvida man genom tolkning kan

¹⁷ Se här och i det följande Dotevall, 2008, s. 38.

¹⁸ Se Werlauff, 2010, s. 383 f, och Friis Hansen & Krenchel, s. 405.

¹⁹ Se Werlauff, Generalforsamling og beslutning, 1983, s. 96, via Åhman, s. 521.

utläsa en sådan kompetens.²⁰ Werlauff anser dock att intresset av en god företagsstyrning och vikten av kapitalinförsel talar för att extraordinära åtgärder ska underställas bolagsstämman. Denna uppfattning stöds av den danska högsta domstolens avgörande UfR 1955 s. 887, där domstolen tycks ha accepterat förekomsten av en oskriven exklusiv stämmokompetens vid extraordinära frågor.²¹ För att avgöra vilka åtgärder som ska anses vara extraordinära måste enligt Werlauff en väsentlighetsbedömning göras i det enskilda fallet. Som exempel på en extraordinär åtgärd nämner han försäljning av väsentliga delar av bolagets verksamhet.

Oenigheten inom doktrinen gör att det danska rättsläget måste betraktas som oklart. Flera författare avvisar helt förekomsten av oskriven exklusiv stämmokompetens. Detta motiveras av bl.a. hänsyn till effektivitet i bolagsdriften, intresset av att i vissa frågor undvika publicitet samt att en flexibel funktionsfördelning medför oförutsebarhet och skapar osäkerhet för tredje man som rättshandlar med bolaget. Ett annat argument är att stämman i bolagsordningen kan förbehålla sig beslutanderätten i särskilt viktiga frågor om det skulle vara önskvärt.²²

I Norge har frågan utretts utförligt av Per Augdahl. Efter att under 1920-talet ha förespråkade stämmobehandling av extraordinära åtgärder ändrade denne under 1950-talet uppfattning och uttalade att i regel är styrelsen bäst lämpad att avgöra alla affärsmässiga beslut. I senare norsk doktrin har flera författare uttalat att styrelsens förvaltningsrätt omfattar alla bolagsangelägenheter som inte i lag förbehållits stämman. Något krav på stämmogodkännande av särskilt ingripande beslut finns således inte enligt dessa författare.²³

Frågan om oskriven exklusiv stämmokompetens har i finsk rätt behandlats av Lars Erik Taxell. Även denne hävdade tidigare existensen av en sådan kompetens.²⁴ År 1983 konstaterade Taxell emellertid utan vidare motivering att styrelsen inte har någon skyldighet att hänskjuta viktiga ärenden till bolagsstämman.²⁵ Taxell menar att utgångspunkten är att kompetensfördelningen mellan styrelsen och stämman i princip är absolut. Han anser emellertid att det kan vara lämpligt att stämman ges tillfälle att uttala sig och ta ställning till vissa planerade åtgärder av stor betydelse. Taxells uttalande har stöd bl.a. i ett finskt kommittébetänkande.²⁶

²⁰ Se här och i det följande Werlauff, 2010, s. 383 f. Werlauff menar att rättsfallen UfR 1936 s. 35 H och UfR 1943 s. 448 Ø inte längre kan anses bindande. I dessa rättsfall ansågs reglerna om upplösning av bolaget inte analogt tillämpliga på försäljning av väsentliga bolagstillgångar. Werlauffs ståndpunkt förefaller motsägelsefull. Om rättsfallen inte längre är bindande borde det snarast innebära större möjligheter att tolka bolagsstämmans kompetens analogt.

²¹ För ett referat av rättsfallet, se Johansson, s. 154.

²² Se Friis Hansen & Krenchel, s. 405, och Christensen, s. 379.

²³ Se Åhman, s. 512 och 522, som ger en kortare sammanfattning av uppfattningen i norsk rätt.

²⁴ Se Åhman, s. 522.

²⁵ Se här och i det följande Taxell, s. 102 f.

²⁶ Se 1969:A 20, s. 100, via Stattin, s. 143.

4.2 Tyskland

Särpräglat för den tyska bolagsrätten är uppdelningen mellan publika bolag, *AG*, och privata bolag, *GmbH*. Det rör sig om två från varandra helt skilda bolagsformer vilka regleras i separata lagar. Skillnaden mellan dem är således betydligt större än mellan svenska publika och privata aktiebolag.²⁷

Ett AG är organiserat med en tvådelad styrelse; en förvaltande styrelse, *Vorstand*, och en övervakande styrelse, *Aufsichtsrat*. Ansvarsområdet för Aufsichtsrat består i huvudsak av att dra upp generella riktlinjer för bolagets verksamhet, utse och avsätta ledamöterna i Vorstand samt övervaka förvaltningen av bolaget. Vorstand har exklusiv kompetens att förvalta bolaget och Aufsichtsrat har ingen rätt att ingripa i förvaltningen. I vissa frågor krävs dock samtycke från Aufsichtsrat, och genom bolagsordningsföreskrifter kan Aufsichtsrat ges vetorätt i särskilda beslut.²⁸

Stämman i ett AG har inte samma formellt sett överordnade funktion som i ett svenskt aktiebolag.²⁹ Som utgångspunkt har stämman inte kompetens att besluta i förvaltningsfrågor eller lämna anvisningar till Aufsichtsrat eller Vorstand.³⁰ I likhet med svensk rätt har dock bolagsstämman i ett AG ett flertal exklusiva kompetenser.³¹ Funktionsfördelningen mellan bolagsorganen är strikt och stämmans kompetens är *uttömmande* angiven i lagen.³²

I det mycket omskrivna *Holz Müller-fallet*³³ ansåg emellertid Tysklands högsta civilrättsliga domstol, *BGH*, att Vorstand var skyldig att låta stämman pröva en förvaltningsåtgärd. I rättsfallet hade Vorstand beslutat att överföra ca 80 procent av bolagets tillgångar till ett helägt dotterbolag. Aktieägarna i moderbolaget förlorade den direkta kontrollen över tillgångarna då dotterbolaget fullt ut kontrollerades av Vorstand i moderbolaget. Därtill beslutades om höjning av aktiekapitalet i dotterbolaget genom riktade emissioner. En minoritetsaktieägare väckte talan angående såväl överföringen av egendom som de riktade emissionerna.

Domstolen ansåg att överlåtelsen av tillgångarna var av så stor betydelse för aktieägarnas ekonomiska intresse i bolaget att beslutet var förbehållet bolagsstämman. Åtgärden ansågs röra kärnan av bolagets verksamhet och fundamentalt ändra bolagsstrukturen. Trots att beslutet formellt ansågs falla inom ramen för verksamhetsföremålet ansågs åtgärden i real-

²⁷ Se Dotevall, 2008, s. 29, och Kershaw, s. 205.

²⁸ Se Kershaw, s. 205 f.

²⁹ Se Dotevall, 2008, s. 102.

³⁰ Se Kershaw, s. 207.

³¹ Se Dorresteijn mfl., s. 174 f.

³² Se Stattin, s. 79.

³³ BGHZ 83, s. 122, Holz Müller.

iteten vara närliggande en ändring av verksamhetsföremålet. Moderbolaget skulle genom överlåtelsen övergå från att vara ett bolag med omfattande egen verksamhet till att huvudsakligen bli ett holdingbolag. Genom att inte hänskjuta beslutet till stämman ansågs ledamöterna av Vorstand ha brustit i sin vårdplikt. Den företagna överlåtelsen ansågs dock endast vara en överträdelse av den interna kompetensfördelningen, varför bolaget förblev bundet av rättshandlingen. Emellertid ansågs de riktade emissioner som vidtogs i dotterbolaget innebära sådana risker för aktieägarna i moderbolaget att åtgärden var ogiltig. Detta motiverades med att de riktade emissionerna innebar en förändring av moderbolagets ägarandel i dotterbolaget, vilket följaktligen påverkade värdet av aktierna i moderbolaget. Eftersom aktieägarna i moderbolaget saknade möjlighet att delta i emissionen drabbades de av en form av utspädning av ägandet i den ursprungliga tillgångsmassan.

Utgången i målet har givit upphov till den s.k. Holzmüller-doktrinen, vilken innebär att vissa särskilt betydande förvaltningsåtgärder ska föreläggas stämman. Frågan har debatterats ingående i den tyska doktrinen.³⁴ Kritikerna menar att rättsfallet medför att den legala kompetensfördelningen mellan bolagsorganen rubbats, vilket lett till oförutsebarhet om vilken kompetens de olika organen de facto har. Även den rättsliga motiveringen bakom domen har kritiserats.³⁵ I doktrinen har man i princip enhälligt förkastat domstolens resonemang att underlåtenheten att förelägga stämman det ifrågavarande beslutet var i strid med ledamöternas vårdplikt. Även det faktum att BGH grundade inskränkningen av Vorstands kompetens på ett reduktionsslut av den legala kompetensregeln har utsatts för omfattande kritik. Holzmüller-fallet borde enligt många författare ha motiverats med analog tolkning av en bestämmelse som ger stämman exklusiv kompetens att avyttra samtliga bolagstillgångar. Domstolen uttalade sig dock uttryckligen mot en sådan tolkning eftersom moderbolaget fortfarande kunde bedriva viss verksamhet. I doktrinen har även en närliggande motivering vunnit starkt stöd. Den innebär att en plikt av det aktuella slaget ska grundas på analog tillämpning av exklusiv stämmokompetens rörande strukturella förändringar i bolaget.

Länge rådde oklarhet om var gränsen för stämmobehandling skulle gå.³⁶ I underrätterna ansågs stämmogodkännande krävas av beslut där över 50 procent av tillgångarna överfördes till ett dotterbolag eller vid försäljning av dotterbolag vars värde översteg 25 procent av koncernens omsättning. På senare tid har dock Holzmüller-fallets räckvidd klargjorts av avgöranden från BGH. Icke-lagreglerade inskränkningar av styrelsens kompetens ska numera

³⁴ Se här och i det följande Dotevall, 1989, s. 176 f.

³⁵ Se här och i det följande Möslein, s. 15 och 26, samt Löbbe, s. 1067.

³⁶ Se här och i det följande Teichmann, s. 30.

göras restriktivt.³⁷ Enligt de s.k. *Gelatine I och II-målen*³⁸ krävs stämmoprövning endast när beslutet medför en fundamental strukturell förändring, i princip likvärdig med en ändring av bolagsordningen, och då åtgärden omfattar åtminstone 80 procent av bolagets tillgångar. Praxis ger dock ingen vägledning om hur transaktionens storlek ska beräknas.³⁹ I praktiken görs prövningen av om en transaktion överskrider gränsen utifrån en helhetsbedömning av verksamhetens art, balansomslutning, vinst, eget kapital och antal anställda.

För att Holzmüller-doktrinen ska vara tillämplig krävs, förutom att den kvantitativa gränsen uppnås, även att åtgärden innebär en betydande inskränkning av aktieägarnas rättigheter. I de rättsfall där Holzmüller-doktrinen hittills tillämpats har det inneburit att ytterligare en hierarkisk nivå måste inrättas mellan aktieägarna och de berörda tillgångarna, d.v.s. att aktieägarnas kontroll över egendomen försämras. För att godkänna ett sådant beslut krävs stöd av tre fjärdedels majoritet av de röstande aktieägarna. Detta är gränsen för vad som krävs för att ändra bolagsordningen.⁴⁰

I *Gelatine I och II-målen* omprövade domstolen även hur en oskriven exklusiv stämmokompetens rättsligt ska grundas.⁴¹ BGH accepterade kritiken beträffande motiveringen av Holzmüller-fallet. En ren analogisering till exklusiv stämmokompetens skulle dock medföra att rättshandlingar som överträder en sådan kompetens blir ogiltiga. Domstolen var skeptisk till att på detta sätt begränsa Vorstands behörighet. Domen grundades istället på en öppen rättslig prövning bestående av en kombination av de två modellerna. Trots domstolens ställningstagande förespråkas i senare tysk doktrin fortfarande att den rättsliga grunden för oskriven stämmokompetens ska vara analog tolkning.⁴² I sådana fall kan en rättshandling ogiltigförklaras i händelse av att styrelsen underlåter att förelägga stämman beslut som omfattas av Holzmüller-doktrinen. Styrelsen kan dessutom bli skadeståndsskyldig.

Sammanfattningsvis, efter *Gelatine-målen* måste det anses klart att det existerar en oskriven exklusiv stämmokompetens i tysk rätt. Det synes numera finnas stöd för att en sådan kompetens, i vart fall delvis, ska grundas på en analogi till stämmans legala exklusiva

³⁷ Se Kershaw, s. 207.

³⁸ BGHZ 2004, s. 993 och BGHZ 2004, s. 1001.

³⁹ Se här och i det följande Löbbe, s. 1078.

⁴⁰ Se Solmecke & von Jacobs, s. 2. Holzmüller-doktrinen är dock inte den enda grunden för oskriven stämmokompetens i tysk rätt. I *Macrotron-fallet*, BGHZ 2003, s. 387 ansågs avnotering inte omfattas av Holzmüller-doktrinen då beslutet inte tillförde ytterligare en hierarkisk beslutsnivå som begränsade aktieägarnas rättigheter. Domstolen grundade istället kravet på stämmobehandling på en analog tillämpning av en bestämmelse i grundlagen till skydd för äganderätt. Motiveringen var att avnotering försämrade aktieägarnas möjlighet att avyttra aktierna och följaktligen sänkte värdet på aktierna, se Löbbe, s. 1069 ff.

⁴¹ Se här och i det följande Löbbe, s. 1075.

⁴² Se här och i det följande Solmecke & von Jacobs, s. 2 f. Solmecke & von Jacobs synes mena att analog tillämpning är det avgörande elementet i den öppna rättsliga prövning som BGH vidareutvecklat i *Gelatine-målen*.

kompetens. Viss oklarhet råder dock fortfarande beträffande Holzmüller-doktrinen omfattning och rättsföljderna vid styrelsens underlåtenhet att förelägga stämman sådana beslut.⁴³

I ett GmbH är situationen en annan. Styrelsen i ett GmbH har en lagstadgad skyldighet att underställa stämman beslut när det fordras med hänsyn till bolagets intresse.⁴⁴ Regeln är tillämplig på ovanliga transaktioner som är av betydande storlek eller medför avsevärda risker. Jämfört med ett AG är aktieägarnas möjlighet att påverka funktionsfördelningen och organisationen av bolaget också större i ett GmbH.⁴⁵ I likhet med svensk rätt har styrelsen lydnadsplikt gentemot stämman. Bolagsstämman kan således uttryckligen förbehålla sig beslutanderätten i vissa särskilt betydande frågor. Även i avsaknad av kompetensinskränkande instruktioner från stämman är styrelsen skyldig att följa stämmans *presumerade* vilja. In dubio är styrelsen därför skyldig att underställa stämman extraordinära förvaltningsåtgärder.

4.3 Frankrike

Ett publikt franskt bolag, *SA*, har i regel endast en styrelse.⁴⁶ Det är dock möjligt att i bolagsordningen föreskriva att bolaget, såsom i tysk rätt, ska ha en verkställande och en övervakande styrelse. Såväl en enhetlig styrelse som en verkställande styrelse har en omfattande kompetens. De enda inskränkningarna utgörs av bolagsordningen och den exklusiva kompetens som i lag uttryckligen förbehållits stämman. Detsamma gäller i ett privat bolag, *SARL*. Något generellt krav på stämmobehandling av frågor av extraordinär karaktär föreligger inte inom fransk rätt.⁴⁷ Till följd av att styrelsens, eller styrelsernas, kompetens som utgångspunkt omfattar alla frågor som inte uttryckligen förbehållits stämman synes den rådande uppfattningen vara att den exklusiva stämmokompetensen ska tolkas motsatsvis.⁴⁸

Styrelsens förvaltningskompetens är dock inte obegränsad. I praxis har verksamhetsföremålet i vissa fall tolkats strikt, vilket förhindrat styrelsen att exempelvis sälja aktier i ett dotterbolag.⁴⁹ Styrelsen kan således inte utgå ifrån att den har kompetens att besluta i en fråga enbart därför att åtgärden formellt faller inom verksamhetsföremålet. I framförallt *SARL* är

⁴³ Jfr Solmecke & von Jacobs, s. 2 f, och Möslin, s. 15 ff. Jfr även Kraakman mfl., s. 220 f, som framhåller att rättsläget alltfjämt är osäkert.

⁴⁴ Se här och i det följande Åhman, s. 521.

⁴⁵ Se här och i det följande Wirth, Arnold & Greene, s. 33.

⁴⁶ Se här och i det följande Dorresteijn mfl., s 159 ff.

⁴⁷ Se Kraakman mfl., s. 221.

⁴⁸ Jfr Möslin, s. 23, som anger att utifrån tolkning av funktionsfördelningsreglerna måste utgångspunkten utan tvivel vara att styrelsens kompetens även omfattar fundamentala beslut.

⁴⁹ Se här och i det följande Möslin, s. 24 f.

det också vanligt med särskilda bolagsordningsföreskrifter innebärande att beslut av osedvanlig karaktär måste underställas stämman för godkännande.⁵⁰

Det finns även vissa möjligheter till analog tolkning av stämmans exklusiva kompetens. Den exklusiva stämmokompetensen att besluta om försäljning av samtliga bolagstillgångar har i rättsfallet *Bouygues c/ Patrimoine participations*⁵¹ utvidgats till försäljning av ”nästan alla” bolagstillgångar. Den rättsliga grunden är således den motsatta i förhållande till BGH:s motivering i Holz Müller – där analog tolkning uttryckligen förkastades. Den franska domstolens motivering är dock i linje med den dominerande uppfattningen i den tyska doktrinen. Något anmärkningsvärt är att i den franska doktrinen är den rådande uppfattningen, i enlighet med BGH:s resonemang, att kravet på stämmobeslut borde ha grundats på styrelseledamöternas vårdplikt.⁵² Domstolar och doktrin har således intagit omvända uppfattningar i Frankrike och Tyskland.

4.4 Storbritannien

Aktieägarna i ett brittiskt *Ltd* har stor frihet att utforma bolagets organisation.⁵³ Den grundläggande organisationen är dock i regel densamma för såväl publika som privata bolag.⁵⁴ Brittiska aktiebolag har endast en styrelse, *the board of directors*, vilken inte har någon lagreglerad kompetens. Styrelsen får all sin kompetens genom föreskrifter i bolagsordningen.⁵⁵ Således har styrelsen endast den kompetens som stämman uttryckligen tilldelat den. Den brittiska lagstiftaren tillhandahåller emellertid s.k. *Model Articles*, en form av dispositiv bolagsordning.⁵⁶ Enligt dessa ges styrelsen all kompetens som krävs för att driva bolaget.⁵⁷ Även om bolagsstrukturen är kontraktsrättsligt grundad är funktionsfördelningen strikt.⁵⁸ Generellt kan således sägas att styrelsen har en omfattande kompetens och att stämmans möjlighet att kontrollera styrelsen är begränsad.⁵⁹

I likhet med vad som är fallet i svensk rätt har dock stämman viss exklusiv kompetens vilken inte kan delegeras till styrelsen. Det gäller exempelvis ändring av bolagsordningen eller minskning av aktiekapitalet. Hur hanterar brittisk rätt frågan om styrelsens kringgående av stämmans exklusiva kompetens? Analog tillämpning av den exklusiva stäm-

⁵⁰ Se Dorresteijn mfl., s. 159.

⁵¹ Trib. Com. Paris 28 juni 1982, J.C.P. 1983, II, 20199, via Möslein, s. 24 ff.

⁵² Se Möslein, s. 26 f.

⁵³ Se Stattin, s. 77.

⁵⁴ Se Dorresteijn mfl., s. 195.

⁵⁵ Se här och i det följande Kershaw, s. 181.

⁵⁶ Se Kershaw, s. 81 ff.

⁵⁷ Se Kershaw, s. 182 f.

⁵⁸ Se Möslein, s. 23.

⁵⁹ Se Dorresteijn mfl., s. 196.

kompetensen är sannolikt inte möjlig. I linje med den franska doktrinen och BGH:s motivering i Holz Müller stävjas dock kringgåenden genom en variant av vårdplikten – *the proper purpose doctrine*. Denna plikt innebär att styrelsen inte får använda sin kompetens för andra ändamål än de vilka aktieägarna avsett vid tilldelningen av kompetensen. Detta utgör en objektiv grund utifrån vilken styrelsens beslut kan utvärderas. Det faktum att styrelsens kompetens är så omfattande gör dock gränsdragningen svår beträffande vilka ändamål den givna kompetensen faktiskt omfattar. Det torde dock inte vara förenligt med dessa ändamål att styrelsen använder sin kompetens till att ändra bolagsstrukturen på ett sätt som kringgår aktieägarnas rättigheter.⁶⁰

Frågan om huruvida vissa extraordinära åtgärder är förbehållna stämman har diskuterats i den brittiska doktrinen och *the Company Law Committee* övervägde problemet år 1962.⁶¹ Det beslutades dock att inte reglera frågan eftersom svårigheterna med att precisera en sådan regel skulle göra rättsläget alltför osäkert. I dag torde styrelsen således kunna besluta även i extraordinära frågor så länge besluten inte strider mot *the proper purpose doctrine*.⁶²

Bolag noterade på *London Stock Exchange* omfattas dock av särskilda regler.⁶³ Listningsreglerna kräver nämligen att vissa *significant transactions* i förväg underställs stämmans godkännande. Gränsen för krav på stämmogodkännande dras genom en rent mekanisk beräkning av transaktionens värde. Avgörande är om åtgärden omfattar mer än 25 procent av bolagets värde. Fyra alternativa modeller för beräkning av transaktionsvärdet tillämpas: 1) värdet av de aktuella tillgångarna dividerat med värdet av bolagets samtliga tillgångar, 2) den vinst som de aktuella tillgångarna genererar dividerat med bolagets totala vinst, 3) köpeskillingen i transaktionen dividerat med marknadsvärdet av bolagets aktier, 4) vid företagsförvärv, målbolagets värde dividerat med det förvärvande bolagets värde.⁶⁴ Stämmogodkännande krävs dock inte om åtgärden är en rent finansiell transaktion som inte innefattar förvärv eller avyttring av anläggningstillgångar. Beslutet behöver inte heller underställas stämman om åtgärden ryms inom bolagets ordinarie verksamhet.⁶⁵

⁶⁰ Se Möslein, s. 28, som dock uttrycker sig försiktigt om möjligheten att tillämpa *the proper purpose doctrine* i dylika fall.

⁶¹ Se Report of the Company Law Committee (Cmd. 1749, 1962), Recommendation 122 (e), via Möslein, s. 26.

⁶² Jfr Möslein, s. 26, som menar att det inte råder större tvivel om styrelsens rätt att besluta i extraordinära frågor.

⁶³ Se här och i det följande Kershaw, s. 197.

⁶⁴ Se Listing Rule 10, FSA Handbook, Release 117, September 2011.

⁶⁵ Se Kraakman mfl., s. 221.

4.5 Förenta staterna

Det finns inte någon federal amerikansk aktiebolagslag; aktiebolagslagstiftningen är delstatlig. Det är allmänt accepterat att Delaware har den mest välutvecklade bolagsrätten bland de amerikanska delstaterna, där också mer än hälften av de större amerikanska bolagen har sitt säte. I det följande fokuseras mot denna bakgrund på hur den aktuella problematiken behandlats i Delaware.⁶⁶

I likhet med vad som är fallet i ett brittiskt aktiebolag finns i ett amerikanskt *corporation* endast ett formellt bolagsledningsorgan, *the board*.⁶⁷ Till skillnad från vad som är fallet i brittisk rätt har dock styrelsen i ett amerikanskt bolag en lagreglerad kompetens som ger den ett omfattande handlingsutrymme. Det är omdebatterat huruvida aktieägarna kan inskränka styrelsens kompetens genom föreskrifter i bolagsordningen.⁶⁸ Bolagsstämman har i likhet med övriga jämförda rättsordningar viss exklusiv kompetens. Jämfört med de ovan behandlade europeiska jurisdiktionerna är denna dock förhållandevis begränsad.⁶⁹ Styrelsen har bl.a. exklusiv kompetens att föreslå ändringar av bolagsordningen.⁷⁰ Bolagsstämman har som utgångspunkt heller ingen instruktionsrätt och det är omdebatterat huruvida stämman kan förbehålla sig en sådan rätt genom föreskrifter i bolagsordningen.⁷¹

Delawares aktiebolagslag innehåller en uttrycklig bestämmelse om stämmogodkännande vid försäljning av en väsentlig del av bolagets tillgångar.⁷² Av lagen framgår inte vad som utgör en ”väsentlig del”. I praxis har väsentlighetsrekvisitet ansetts innebära att avyttringen av tillgångar ska: 1) vara kvantitativt avgörande för bolagets drift 2) vara osedvanlig, och 3) ha en väsentlig inverkan på möjligheten till bolagets fortsatta existens och fullgörande av sitt syfte. Generellt kan sägas att gränsen för stämmogodkännande uppnås när de avyttrade tillgångarna motsvarar mer än 50 procent av bolagets värde. Värt att notera är att regeln endast ger aktieägarna vetorätt i beslutet. Att aktieägarna inte kan påverka beslutets utformning har emellertid kritiserats i doktrinen.⁷³ Utöver denna bestämmelse föreligger det inga uttryckliga krav på stämmobehandling av extraordinära åtgärder.⁷⁴ Några längre gående regler för noterade bolag såsom i Storbritannien finns inte heller.

⁶⁶ Se Kershaw, s. 202 f.

⁶⁷ Se här och i det följande Dotevall, 2008, s. 31 ff.

⁶⁸ Se här och i det följande Kershaw, s. 203 f.

⁶⁹ Jfr Kraakman mfl., s. 222.

⁷⁰ Se Kraakman mfl., s. 186.

⁷¹ Se Bebchuck, s. 8 ff.

⁷² Se här och i det följande Kershaw, s. 204.

⁷³ Se Bebchuck, s. 29 ff.

⁷⁴ Se här och i det följande Kershaw, s. 204.

Även situationer liknande Holz Müller-fallet har diskuterats i amerikansk doktrin. Melvin Aron Eisenberg behandlar ämnet i en artikel från 1971.⁷⁵ Enligt Florian Möslein har frågan därefter inte behandlats i den amerikanska doktrinen.⁷⁶ Artikelns tes är att i vissa fall är rätten att rösta för aktierna i ett dotterbolag förbehållet moderbolagets aktieägare.⁷⁷ Äldre domstolspraxis ger stöd för att stämman har viss inneboende kompetens även om denna inte följer av lag eller bolagsordning. Enligt Eisenberg ska styrelsens kompetens endast omfatta ”*business decisions*”. Eisenberg menar att beslut vilka ändrar den grundläggande bolagsstrukturen därmed bör vara förbehållna aktieägarna i moderbolaget. Han anser dock inte att stämmogodkännande krävs i de fall då verksamheten genom åtgärden kommer närmare aktieägarnas kontroll. Ett sådant beslut kan exempelvis vara att ett dotterbolag likvideras och verksamheten går upp i moderbolaget.

I praxis finns även exempel på att domstolarna tolkat den exklusiva stämmokompetensen analogt.⁷⁸ Eisenberg förordar med stöd av dessa rättsfall att den exklusiva stämmokompetensen ska utvidgas i de fall det är nödvändigt för att inte lagstiftningens bakomliggande ändamål ska undergrävas. Huruvida sådan rättstillämpning är möjlig i nuvarande amerikansk rätt är tveksamt. Det förefaller finnas möjligheter att i vissa fall kringgå stämmans exklusiva kompetens.⁷⁹ Aktieägarnas intressen skyddas emellertid genom särskilt starka s.k. *directors duties*,⁸⁰ enligt samma grundprincip som i brittisk rätt.

⁷⁵ Se Eisenberg, s. 1587 ff.

⁷⁶ Se Möslein, s. 22.

⁷⁷ Se här och i det följande Eisenberg, s. 1587 ff.

⁷⁸ Se här och i det följande Eisenberg, s. 1599 f.

⁷⁹ Jfr Kraakman mfl., s. 220, som särskilt pekar på nackdelen med att endast förbehålla stämman vissa specifikt angivna transaktionstyper. Denna ”*transaction-by-transaction approach*” kan nämligen kringgå genom oreglerade transaktioner vilka uppnår samma effekt.

⁸⁰ Se Kraakman mfl., s. 220, och Dotevall, 2008, s. 155 ff.

5 Analys: Oskriven exklusiv bolagsstämmokompetens i svensk rätt

Detta kapitel är uppdelat utifrån de två dominerande argumentationslinjerna för oskriven exklusiv stämmokompetens. Analysen av respektive tolkningsmodell inleds med en utredning av vad ståndpunkten innebär. Därefter diskuteras vilken funktion en sådan lösning skulle fylla. Sist analyseras rättsläget, d.v.s. om argumentationslinjen kan ligga till grund för ett avsteg från huvudregeln att styrelsens kompetens bestäms negativt genom motsatstolkning av stämmans exklusiva kompetens.

5.1 Den traditionella argumentationslinjen: Extraordinära förvaltningsåtgärder

5.1.1 Vad skulle en oskriven skyldighet för styrelsen att förelägga stämman extraordinära förvaltningsåtgärder innebära?

Inledningsvis utreds vilka åtgärder som i doktrinen hävdats vara så extraordinära att de kräver stämmoprövning. Därefter undersöks vilka rättsföljderna skulle bli vid överträdelser av en sådan skyldighet.

5.1.1.1 *Beslut som skulle kräva stämmobehandling*

Det saknas såväl praxis som förarbeten till stöd för bedömningen av vilka beslut som skulle vara så extraordinära att de skulle omfattas av en oskriven plikt att föreläggas stämmans prövning. Vägledning får därmed sökas i doktrinuttalanden. Nial skriver: ”*Betydelsen av styrelsens handlingsfrihet talar ... för att endast verkligt exceptionella, i bolagets förhållanden djupt ingripande åtgärder undandragas styrelsens bestämmanderätt*”.⁸¹ Denne anför vidare att bl.a. övergång till en ny och möjligen riskabel verksamhet kräver stämmobeslut även om åtgärden ligger inom ramen för verksamhetsföremålet. Nial menar dock att upptagande av lån i regel inte är någon extraordinär åtgärd såvida inte lånets storlek eller villkor är av osedvanlig beskaffenhet.⁸² Rolf Dotevall anser att beslut som innebär att nya verksamheter startas, vilka tar i anspråk en stor del av bolagets ekonomiska eller personella resurser, motiverar stämmobehandling.⁸³ Även beslut om nedläggning av hela eller en betydande del av verksamheten samt etablering i en ny bransch, vilken markant skiljer sig från vad bolaget dittills sysslat med, bör enligt Dotevall underställas stämman. Både Nial och

⁸¹ Se här och i det följande Nial, s. 341.

⁸² Se Nial, s. 341.

⁸³ Se här och i det följande Dotevall, 2008, s. 101 f, samt Dotevall, 1989, s. 172.

Dotevall menar dock att styrelsen kan fatta beslut på egen hand om åtgärden är brådskande eller om den publicitet ett stämmobeslut medför skulle omöjliggöra åtgärden.⁸⁴ Dotevall anser även att skyldigheten att underställa stämman extraordinära beslut inte ska drivas alltför långt med hänsyn till de praktiska olägenheter det kan medföra för bolaget.⁸⁵

I tidigare upplagor av ”*Selskabsret*” har Werlauff angivit sådana dispositioner som han anser generellt bör underställas stämman.⁸⁶ I denna uppräkningslista ingick utöver dispositioner över tillgångar och förändring av verksamheten även nedläggning eller försäljning av filial, sammanslagning av verksamhetens överskott, pantsättning av verksamheten samt dispositioner över dotterbolag. I senaste upplagan saknas dock denna uppställning, vilket antyder att det danska rättsläget blivit mer osäkert.⁸⁷ Om det i svensk rätt skulle finnas ett krav på att förelägga stämman extraordinära åtgärder vore dock Werlauffs tidigare listade dispositioner en lämplig utgångspunkt. Att dispositioner över dotterbolag kan kräva stämmobehandling förefaller särskilt motiverat. Som framgår av kapitel 4 stöds detta i utländsk rätt av såväl Holz Müller-fallet som uppfattningar i den amerikanska doktrinen.

I vissa utländska rättsordningar förekommer som nämnts fasta gränser för hur stor andel av exempelvis bolagets tillgångar ett beslut måste omfatta för att stämmobeslut ska krävas. Vad krävs rent kvantitativt för att en åtgärd ska anses extraordinär i svensk rätt? ECGF:s rekommenderade gräns för noterade bolag på 25 procent av bolagets tillgångar eller vinst ger viss vägledning.⁸⁸ Gränsen ligger i linje med Londonbörsens regler, men förefaller låg i ett internationellt perspektiv – i vart fall för onoterade bolag. Detta speciellt med hänsyn till den tyska gränsen på 80 procent. En gräns på 25 procent förefaller inte heller förenlig med vad som uttalats i den svenska doktrinen. Nials uttryckssätt, att endast ”*verkligt exceptionella*” och ”*djupt ingripande*” åtgärder kräver stämmobehandling, antyder en högre gräns.

5.1.1.2 *Konsekvenser av överträdelser*

Följderna av att styrelsen bryter mot en eventuell skyldighet att hänskjuta extraordinära beslut till stämman är relativt klara i nuvarande rättsläge. Om styrelsen vidtar en dylik kompetensöverskridande åtgärd är den rådande uppfattningen att åtgärden ska betraktas som ett *befogenhetsöverskridande*. Det ska påpekas att även författare som helt motsätter sig förekomsten av en sådan skyldighet delar denna uppfattning. Den dominerande åsikten i den senare doktrinen är att ett sådant befogenhetsöverskridande ska likställas med en överträdelse

⁸⁴ Se Nial, s. 342, och Dotevall, 2008, s. 102.

⁸⁵ Se Dotevall, 2008, s. 102.

⁸⁶ Se här och i det följande Werlauff, *Selskabsret*, 2 uppl., s. 610 ff., via Åhman, s. 529 ff. Att Åhman återger dessa i sin avhandling tyder på att han anser dem relevanta även för svensk del.

⁸⁷ Se Werlauff, 2010. På s. 381 ff. anges dock den generella kompetensfördelningen.

⁸⁸ Se ECGF Statement – 18 April 2011.

av verksamhetsföremålet, andra bolagsordningsföreskrifter eller föreskrift meddelat av annat bolagsorgan. I svensk rätt ska ett dylikt kompetensöverskridande således bedömas enligt 8 kap. 42 § andra stycket andra meningen ABL. Därmed blir bolaget bundet gentemot tredje man även om denne var i ond tro om att styrelsen inkräktade på stämmans oskrivna exklusiva kompetens. Anledningen till detta är att det med hänsyn till omsättningsintresset inte ska uppstå osäkerhet för tredje man om vid vilka åtgärder styrelsen har rätt att binda bolaget.⁸⁹

Om det föreligger en skyldighet att underställa stämman extraordinära förvaltningsåtgärder skulle styrelsens kompetensöverskridande dock få betydelse ur ansvarssynpunkt. En styrelseledamot som i sitt uppdrag skadar bolaget kan bli skadeståndsskyldig enligt 29 kap. 1 § första stycket ABL. För ansvar krävs enligt skadeståndsrättsliga principer uppsåt eller oaktsamhet, skada samt adekvat orsakssamband.⁹⁰

Beträffande kravet på oaktsamhet menar Urban Båvestam och Anders Lindblad att *om* en skyldighet av det aktuella slaget fastslås på ett auktoritativt sätt, eller *om* det etableras en tydlig praxis av den innebörden, kan man sannolikt tala om en presumtion för oaktsamhet vid underlåtenhet att hänskjuta extraordinära beslut.⁹¹ I nuvarande rättsläge vore det dock synnerligen svårt att påvisa en oaktsamhetspresumtion. I fråga om kravet på skada innebär det enligt Dotevall: ”*en ekonomiskt mätbar förmögenhetsförlust som utan eller mot den skadelidandes vilja drabbat denne*”.⁹² Överträdelser som inte resulterar i ekonomisk skada kan således ej medföra ansvar. Vad slutligen gäller kravet på orsakssamband gäller att i den mån styrelsen försummat en plikt enligt bolagsordningen eller ABL förutsätts i princip orsakssamband med skadan föreligga.⁹³ Vid överträdelse av en oskriven skyldighet ställs kraven på bolaget att visa på orsakssamband sannolikt betydligt högre.⁹⁴ Om en skyldighet att underställa stämman extraordinära beslut skulle föreligga skulle överträdelser således endast resultera i skadeståndsansvar vid flagranta försummelse.⁹⁵

⁸⁹ Se Båvestam & Lindblad, s. 226 f. För liknande åsikter se även Nerep & Samuelsson, s. 571 f; Stattin, s. 148; Johansson, s. 162, och Nial, s. 343 f.

⁹⁰ Se Dotevall, 2008, s. 60 ff. samt s. 102.

⁹¹ Se Båvestam & Lindblad, s. 227.

⁹² Se Dotevall, 2008, s. 68.

⁹³ Se Dotevall, 2008, s. 66 f.

⁹⁴ Jfr Dotevall, 2008, s. 67, som menar att orsakssamband inte kan presumeras vid överträdelser av andra normer än de i ABL och bolagsordningen.

⁹⁵ Styrelsen kan undvika risken för personligt ansvar genom att inhämta bolagsstämmans samtycke före åtgärden vidtas eller genom stämmans godkännande i efterhand. Stämmobeslut med enkel majoritet är i regel tillräckligt, men för att undgå risken för en minoritetstalan krävs ett godkännande med stöd av över 90 procent av aktierna i bolaget. För att helt undgå risk för ansvar krävs även att styrelsen fullt ut informerat aktieägarna om beslutets innebörd och de risker som det kan vara förenat med, se Dotevall, 2008, s. 103 f.

5.1.2 Vilken funktion fyller ett krav på stämmobehandling av extraordinära förvaltningsåtgärder?

Till följd av bristen på auktoritativt stöd i rättskällorna baseras ställningstaganden i frågan om ett oskrivet krav på stämmoprövning vanligen i hög grad på funktionalitetsöväväganden. Innan rättsläget analyseras bör därför behovet av ett sådant krav utredas.

En allmän erfarenhet från den internationella bolagsrätten är att det sällan är motiverat att begränsa styrelsens förvaltningsrätt i andra frågor än sådana som: 1) är betydande i förhållande till aktieägarnas insatser i bolaget, eller 2) innebär en intressekonflikt mellan styrelsen och aktieägarna.⁹⁶ I den svenska diskussionen utgör åtgärdens storlek i förhållande till bolagets verksamhet vanligen huvudargumentet för stämmobehandling av extraordinära frågor. Eftersom aktieägarna har bidragit med kapital till bolaget har det framhållits att de har ett befogat intresse av att bli informerade om, och få möjlighet att vara delaktiga i, beslut som på ett betydande sätt kan förändra kapitalplaceringens risk eller möjlighet till avkastning.⁹⁷ Detta har även uttryckts som att aktieägarna står den primära ekonomiska risken och därför bör ha den slutliga bestämmanderätten.⁹⁸

Det kan dock ifrågasättas om det verkligen ligger i aktieägarnas intresse att generellt förbehålla sig beslutanderätten i betydande frågor. Styrelsen har vanligen betydligt större sakkunskap än bolagsstämman. Som Reinier Kraakman mfl. uttrycker det: ”*if the board’s expertise is critical in ordinary business decisions, it is even more so for decisions that involve very large stakes...*”.⁹⁹ Mot detta argument kan invändas att styrelsens sakkunskap inte går förlorad genom att beslut underställs stämman. Styrelsen kan rekommendera aktieägarna att besluta på ett visst sätt, och i regel torde aktieägarna följa sådana rekommendationer.¹⁰⁰

Det andra huvudargumentet för stämmobehandling av extraordinära förvaltningsåtgärder bygger som nämnts på förekomsten av intressekonflikter mellan styrelse och aktieägare. Även om agentkostnader i viss utsträckning är ofrånkomliga ska problemet med intressekonflikter inte överdrivas. Styrelseledamöternas intresse av att bli omvalda gör att styrelsen oftast har starka skäl att tillvarata aktieägarnas intressen. I större bolag förekommer dessutom i regel incitamentsprogram som syftar till att styrelsens intresse ska sammanfalla

⁹⁶ Se Kraakman mfl., s. 184.

⁹⁷ Jfr Åhman, s. 531 f, som resonerar om hur aktieägarnas vilja att tillföra bolaget kapital påverkas av möjligheten till delaktighet i beslutsprocessen i för bolaget avgörande frågor.

⁹⁸ Se Stattin, s. 86.

⁹⁹ Se Kraakman mfl., s. 184. Det har även hävdats att stämmobeslut i viktiga frågor innebär en ”pulvrering av ansvaret” som bolaget inte är betjänt av, se Aughdahl, *Aksjeselskapet*, s. 266 f, via Dotevall, 1989, s. 176. Det som åsyftas är att styrelsen tillåts svära sig fri från ansvar genom att överlämna svåra förvaltningsbeslut till stämman.

¹⁰⁰ Se Bebhuck, s. 49 f.

med aktieägarnas. De åtgärder som mest uppenbart innefattar intressekonflikter, exempelvis arvode till styrelseledamöterna, är uttryckligen förbehållna stämman. Det bör även poängteras att de skäl som motiverade krav på stämmoprövning i det tyska Holz Müller-fallet i viss utsträckning beaktats genom de svenska s.k. Leo-reglerna.¹⁰¹

Den eventuella skada aktieägarna kan lida av att styrelsen inte tillvaratar aktieägarnas intresse fullt ut måste också vägas mot att även aktieägarna har ett intresse av en självständig och handlingskraftig styrelse.¹⁰² Avgörande för om stämmobehandling är motiverad måste således vara huruvida agentkostnaderna överstiger de kostnader som ett stämmobeslut medför. Utöver ekonomiska kostnader innebär sammankallande av bolagsstämma vanligen även tidsspillan och offentlighet.¹⁰³ I samband med beslut av stor betydelse är diskretion ofta av stor vikt.¹⁰⁴ I bolag med ett stort antal aktieägare blir risken för offentliggörande betydande om samtliga aktieägare informeras om en förestående åtgärd. Den tidsspillan och offentlighet stämmobeslut i många fall skulle medföra vore till nackdel för samtliga av de aktiebolagsrättsliga ändamålen. Förespråkare för stämmobehandling har visserligen hävdade att styrelsen på egen hand skulle kunna besluta om en åtgärd om beslutet rör ett viktigt bolagsintresse och är så brådskande att stämman inte hinner inkallas, men det kan ifrågasättas om inte en sådan lösning skulle undergräva en plikt att låta stämman besluta.

Det finns även andra skyddsmekanismer som skyddar aktieägarnas intressen i bolaget.¹⁰⁵ Oavsett förekomsten av en oskriven exklusiv stämmokompetens är styrelsen skyldig att följa ABL och föreskrifter i bolagsordningen. Styrelsens generella skyldighet att tillvarata bolagets intresse genom vård- och omsorgsplikten är sanktionerad i 29 kap. 1 § första stycket ABL.¹⁰⁶ Om det i ett enskilt bolag är lämpligt att förbehålla stämman vissa beslut kan dessutom en föreskrift därom tas in i bolagsordningen.¹⁰⁷ Alternativt kan stämman lämna styrelsen en anvisning om att beslut i ett specifikt ärende ska underställas stämman.

¹⁰¹ Se Johansson, s. 161. I Holz Müller-doktrinen finns visserligen ingen begränsning i personkategori avseende bolagets motpart, men den svenska regleringen torde täcka de praktiskt viktigaste situationerna. Det måste vara ovanligt att bolagsledningen avser att otillbörligt gynna utomstående personer med vilka de själva inte delar något intresse. För en diskussion om Holz Müller-fallets förhållande till Leo-reglerna, se Johansson, s. 475 ff.

¹⁰² Jfr Åhman, s. 536 f, som diskuterar avvägningen mellan dessa intressen.

¹⁰³ Se Dotevall, 2008, s. 102.

¹⁰⁴ Se Åhman, s. 526 f.

¹⁰⁵ Se Åhman, s. 527, som framhåller detta argument.

¹⁰⁶ Jfr Dotevall, 2008, s. 142 ff., som behandlar styrelsens skyldighet att tillvarata bolagets intresse.

¹⁰⁷ Se Nial, s. 342.

5.1.3 Existerar det en oskriven skyldighet att underställa stämman extraordinära förvaltningsåtgärder?

Redan under 1800-talets senare del framfördes inom den svenska doktrinen åsikten att åtgärder av extraordinärt slag, vilka inte hör till bolagets normala verksamhet, inte ska kunna beslutas av styrelsen utan stämmans godkännande.¹⁰⁸ Till följd av att diskussionen i doktrinen är synnerligen omfattande har genom åren ett stort antal olika rättsliga motiveringar framförts i frågan. I överskådlighetens intresse delas analysen av dessa argument upp i underavsnitt, baserat på argumentationens rättsliga grund. Avsnittet avslutas med att argumenten sammanvägs i en bedömning av rättsläget.

5.1.3.1 Förarbeten och utredningar

Frågan om krav på stämmoprövning av vissa extraordinära åtgärder har övervägts av lagstiftaren. Kommittéförslaget som låg till grund för 1910 års aktiebolagslag innehöll ett förbud för styrelsen att utan stämmans godkännande sälja, eller upplåta nyttjanderätt till, en väsentlig del av bolagets egendom.¹⁰⁹ Förslaget avstyrktes dock av Lagrådet varför regeln inte togs med i lagen. Lagrådet motiverade sin uppfattning med att en sådan regel skulle vara alltför oprecis och att dylika åtgärder i många bolag bör ankomma på styrelsen. Det faktum att frågan har övervägts av lagstiftaren, om än för länge sedan, talar emot förekomsten av krav på stämmobehandling. Som Åhman uttrycker det framstår det som betänkligt att ”smygvägen” införa en regel när lagstiftaren tidigare uttryckligen avvisat en liknande regel.¹¹⁰

Sofie Krook menar att det i nyare förarbeten öppnats för en oskriven exklusiv stämmokompetens.¹¹¹ Båvestam och Lindblad påpekar dock att förarbetena inte ska tolkas på det sättet.¹¹² De avsedda motivuttalandena syftar istället på utökade möjligheter till effektiv corporate governance. Argument baserade på corporate governance har emellertid i doktrinen framförts som stöd för existensen av oskriven exklusiv stämmokompetens.¹¹³ Båvestam och Lindblad menar dock att dessa frågor inte har någon betydelse för omfattningen av stämmans exklusiva kompetens.¹¹⁴ Corporate governance syftar enligt dem till att aktieägarna ska ges

¹⁰⁸ Se Hagströmer, Om aktiebolag, s. 241, via Åhman, s. 522 f.

¹⁰⁹ Se Förslag till lag om aktiebolag, Stockholm 1908, s. 48; via Dotevall, 1989, s. 173 f, och Åhman, s. 541.

¹¹⁰ Se Åhman, s. 541.

¹¹¹ Se Krook, s. 859.

¹¹² Se här och i det följande Båvestam & Lindblad, s. 227 f.

¹¹³ Se Werlauff, 2010, s. 383 f. Visst stöd för en sådan uppfattning finns även i Part Two Art. II B OECD Principles of Corporate Governance 2004: “Shareholders should have the right to participate in, and to be sufficiently informed on, decisions concerning fundamental corporate changes such as: ... extraordinary transactions, including the transfer of all or substantially all assets, that in effect result in the sale of the company.” Det ska dock framhållas att denna rekommendation endast anger att aktieägarna ska ha möjlighet att delta i extraordinära beslut. Någon rekommenderad skyldighet för styrelsen att förelägga bolagsstämman sådana beslut kan knappast utläsas.

¹¹⁴ Se här och i det följande Båvestam & Lindblad, s. 228.

bättre möjligheter att använda stämmans *befintliga* kompetens och att sådana argument inte kan medföra någon förskjutning av den legala möjligheten att fatta beslut. Båvestam och Lindblads uppfattning om förarbetsuttalandena förefaller rimlig. Även om de synes väl kategoriska beträffande värdet av corporate governance-argument vid tolkning av gällande rätt torde deras ståndpunkt även i detta avseende vara befogad.¹¹⁵

Även om förarbetena således inte ger mycket vägledning har frågan om stämmoprövning av extraordinära förvaltningsåtgärder berörts av tre olika expertgrupper.¹¹⁶ *Nobelutredningen* uttalade sig med stöd av Nial i vaga ordalag för att det kan finnas åtgärder som är så extraordinära att de bör framläggas för stämman.¹¹⁷ Nobelutredningens uttalande är dock alltför vagt för att anses som ett klart ställningstagande. Den s.k. *Leokommissionen* hänvisade också till Nials resonemang men invände att: ”*Den berörda uppfattningen inom doktrinen är emellertid inte obestridd och den torde inte heller överensstämma med allmän praxis.*”¹¹⁸ Nyligen har även ECGF yttrat sig i frågan. ECGF rekommenderar att i noterade bolag ska stämman informeras om och föreläggas beslut vilka innefattar förvärv eller avyttring av verksamheter vars värde överstiger 25 procent av bolagets tillgångar eller vinst.¹¹⁹ Även om ECGF:s uttalande är auktoritativt och ger en signal om den internationella rättsutvecklingen kan det inte tas till intäkt för att en sådan skyldighet föreligger i svensk rätt. Yttrandet är endast en rekommendation. Frågan om huruvida extraordinära beslut ska underställas stämman omfattas dessutom än så länge inte av EU-rätten.¹²⁰ Därtill avsåg uttalandet endast noterade bolag.

5.1.3.2 Aktiebolagslagens struktur

Ett återkommande argument bland förespråkarna av stämmobehandling är att bolagets viktigaste angelägenheter måste vara förbehållna stämman såsom varande det högsta bolagsorganet.¹²¹ Detta resonemang bygger vanligen på tanken att ABL:s strukturella upp-

¹¹⁵ Jfr Stattin, s. 96 f, som bl.a. anger att Svensk kod för bolagsstyrning inte har någon legal betydelse.

¹¹⁶ Det bör även påpekas att Aktiebolagskommittén i SOU 1995:44 s. 157 noterar problemet men avstår från att uttala sig.

¹¹⁷ Se Bauer, Gometz & Munck, s. 175.

¹¹⁸ Se Ds Fi 1986:21 s. 72.

¹¹⁹ Se ECGF Statement – 18 April 2011. ECGF anger som alternativ att stämman i förväg kan bemyndiga styrelsen att vidta dylika dispositioner.

¹²⁰ Se Werlauff, 2003, s. 344.

¹²¹ Bestämmelser utanför ABL har också använts som argument för denna ståndpunkt. Stattin menar att 9 kap. 15 § bostadsrättslag (1991:614) är en ”*kodifiering av en, i detta fall, obestämd exklusiv stämmokompetens med samma ändamål som den oreglerade exklusiva stämmokompetens som diskuteras i aktiebolagsrätten*”, se Stattin, s. 147. Även om bestämmelsen visar att det inte finns något principiellt hinder för oskriven exklusiv stämmokompetens utgör den inte något stöd för en liknande regel inom aktiebolagsrätten. Dotevall anger 2 kap. 3 § andra stycket i lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag som stöd för stämmoprövning, se Dotevall, 1989, s. 177 f. Regeln är dock endast en motsvarighet till det aktiebolagsrättsliga förbudet att avvika från bolagsordningen eller verksamhetens syfte såvida inte samtliga aktieägare är eniga. Man kan knappast se regeln som ett stöd för ett oskrivet krav på stämmobehandling inom aktiebolagsrätten.

byggnad, där ett flertal av de för bolaget viktigaste besluten förbehålls stämman, innebär att även andra betydelsefulla ärenden omfattas av stämmans exklusiva kompetens.¹²² Nial anför i frågan att: ”*Det synes med lagens anda och mening bäst förenligt att sådana extraordinära åtgärder skall underställas stämman och inte avgöras av styrelsen på egen hand.*”¹²³ Denna tankegång hänger också i regel samman med uppfattningen att aktiebolaget i grunden består av en mängd avtalsförhållanden. Eftersom extraordinära åtgärder definitionsmässigt är ovanligt förekommande kan de sägas ligga utanför de frågor som aktieägarna, när de ingick i bolagsgemenskapen, kunde ha förväntat sig att styrelsen skulle komma att avgöra.¹²⁴ Aktieägarna kan således sägas ha en avtalsrättsligt befogad förväntan på att få vara delaktiga i de för bolaget mest betydande frågorna.

Åhman framför dock den övertygande invändningen att stämmans överhöghet endast innebär *en möjlighet* för stämman att lämna bindande anvisningar i förvaltningsfrågor. Lagen ger inte stöd för att viktigare förvaltningsfrågor *måste* avgöras av stämman. Principen om stämmans överhöghet är således en maktfördelningsprincip och inte en funktionsfördelningsprincip.¹²⁵

5.1.3.3 *Sysslomannarättslig grund*

En annan motivering till krav på stämmoprövning grundas på styrelsens syssломannaliknande ställning.¹²⁶ Eftersom styrelseledamöterna har lydnadsplikt gentemot bolagsstämman kan de anses ha en skyldighet att efterkomma stämmans vilja även då denna inte är uttalad.¹²⁷ Ståndpunkten innebär således att om styrelsen *vet* att stämman vill avgöra ett förestående förvaltningsbeslut så är styrelsen skyldig att underställa stämman beslutet, trots att någon anvisning därom inte utfärdats. En sådan motivering förefaller dock högst betänklig. Minoritetsägarnas intressen av att vara delaktiga i stämmobeslut skulle åsidosättas om styrelsen, utifrån en presumerad stämmovilja, var skyldig att följa majoritetens anvisningar.¹²⁸ En sådan plikt för styrelsen skulle även strida mot den legala funktionsfördelningen eftersom styrelsens rätt att självständigt förvalta bolaget skulle undergrävas.¹²⁹ Det skulle dessutom vara svårt för styrelsen att freda sig från ansvar om dokumentation saknas. Medan stäm-

¹²² Se Johansson, s. 153.

¹²³ Se Nial, s. 341.

¹²⁴ Jfr Stattin, s. 145, som resonerar kring betydelsen av förutsättningsfrågor vid avtal om bolagsbildning.

¹²⁵ Se Åhman, s. 525 f och s. 599.

¹²⁶ Styrelseledamöter anses stå i direkt syssломannaförhållande till bolaget, se prop. 1975:103 s. 540.

¹²⁷ Jfr Nial, s. 339, och Åhman, s.722 ff., som båda diskuterar detta argument.

¹²⁸ Jfr Stattin, s. 277, och Johansson, s. 161 f, vilka verkar dela denna uppfattning.

¹²⁹ Se här och i det följande Åhman, s. 724 f.

beslut ska protokollföras måste det vara svårt att påvisa att ett beslut var förenligt med en ”presumerad vilja”.

En variant på denna motivering har dock mer stöd i doktrinen. Med styrelseledamöternas ställning som uppdragstagare följer en skyldighet att tillvarata bolagets intresse.¹³⁰ Baserat på denna vårdplikt förordar vissa författare krav på stämmobeslut i extraordinära åtgärder.¹³¹ Vårdpliktsresonemanget stöds bl.a. av det faktum att VD enligt 8 kap. 29 § andra stycket ABL endast får vidta åtgärder som med hänsyn till verksamhetens omfattning och art är ovanliga eller av stor betydelse om styrelsens beslut inte kan avvaktas. Därmed har det hävdats att även styrelsens förvaltningsrätt omfattas av en motsvarande inskränkning. Enligt denna uppfattning kan styrelsen inte fatta beslut utanför dess typiska arbetsuppgifter.¹³² På samma sätt som i förhållandet mellan VD och styrelse menar Dotevall att styrelsens plikt att förelägga stämman vissa beslut dock begränsas av kravet på snabbhet och diskretion.¹³³

Vårdpliktsargumentet stöds ofta på Holzmüller-fallet.¹³⁴ En sådan jämförelse utgör dock numera inte något särskilt starkt stöd för en dylik oskriven exklusiv stämmokompetens. Det synes i princip råda enighet i den tyska doktrinen om att krav på stämmoprövning inte kan motiveras genom vårdplikt. Även BGH delade denna uppfattning i Gelatine-fallen.

Det finns andra övertygande invändningar mot vårdpliktsargumentet. I ABL förekommer ingen uttrycklig begränsning av styrelsens förvaltningsrätt motsvarande VD:s skyldighet att förelägga styrelsen icke-brådskande beslut i extraordinära situationer. Detta talar snarast *emot* att styrelsen bryter mot sin vårdplikt genom att besluta i sådana fall.¹³⁵ Det måste dessutom vara svårt att avgöra vad som är en ”typisk arbetsuppgift”.¹³⁶ En styrelses arbetsuppgifter varierar i stor utsträckning mellan olika aktiebolag. Ett dylikt rekvisit är därför ägnat att leda till sämre förutsebarhet och inverka menligt på styrelsens handlingskraft. Därtill har inte styrelsen någon ren sysslomannafunktion.¹³⁷ Tvärtom har i lag och doktrin framhållits vikten av en handlingskraftig och självständig styrelse.

5.1.3.4 Praxis

Frågan om krav på stämmobeslut i extraordinära åtgärder har som nämnts inte avgjorts i svensk praxis. NJA 1968 s. 375 har dock ansetts utgöra ett visst stöd för en sådan skyldighet.

¹³⁰ Se Dotevall, 2008, s. 63.

¹³¹ Se Dotevall, 1989, s. 172 f. Jfr även Nerep & Samuelsson, s. 571, som uttrycker sig i försiktiga ordalag.

¹³² Se Johansson, s. 159.

¹³³ Se Dotevall, 2008, s. 102.

¹³⁴ Se bl.a. Dotevall, 2008, s. 102.

¹³⁵ Se Åhman, s. 526 f, och Nial, s. 339.

¹³⁶ Se Åhman, s. 526.

¹³⁷ Se här och i det följande Stattin, s. 277.

Rättsfallet rörde huruvida ett av VD ingånget avtal föll inom ramen för den löpande förvaltningen. Nial avgav ett särskilt utlåtande i ärendet och menade att avtalet låg utanför även styrelsens kompetens då det inte var förenligt med bolagets affärssystem. Johansson framhåller att Högsta domstolens motivering ligger nära Nials resonemang och att domstolen inte tog avstånd från Nials ståndpunkt. Högsta domstolen uttalade sig dock inte om huruvida åtgärden stred även mot styrelsens kompetens varför några generella slutsatser om gränsdragningen gentemot stämmans exklusiva kompetens knappast kan dras av rättsfallet.¹³⁸

Även om det saknas klagörande svenska rättsfall finns viss vägledning att hämta från praxis på aktiemarknadsrättens område. I AMN 2002:17 uttalade nämnden att domicilbyte inte utgör en så ingripande åtgärd ”att den skulle kunna tänkas falla under en oskriven bolagsstämmokompetens”. Nämnden ansåg dock att god sed på aktiemarknaden för framtiden kräver att aktiemarknadsbolag underställer stämman frågor om domicilbyte. Detta eftersom det rör en för aktieägarna väsentlig fråga. Stattin menar att nämnden i sitt uttalande utgår ifrån att det föreligger en oskriven exklusiv stämmokompetens, även om den behandlade frågan inte ansågs inkräkta på en sådan kompetens. Denne anför vidare att om en oskriven exklusiv stämmokompetens är motiverad i aktiemarknadsbolag är den än mer motiverad i mindre bolag. Detta eftersom ägarna där typiskt sett befinner sig närmare verksamheten och då styrelsens förvaltningsrätt i regel är mer begränsad.¹³⁹ Stattins tolkning är väl långtgående. Nämnden förefaller närmast ha undvikit att ta ställning till huruvida det föreligger en oskriven exklusiv stämmokompetens. Att god sed på aktiemarknaden kräver att styrelsen ska hänskjuta vissa beslut till stämman är en annan fråga.

5.1.3.5 Sammanvägning

Sammantaget kan rättsläget knappast betraktas som annat än osäkert. Om en oskriven plikt att underställa stämman extraordinära förvaltningsbeslut skulle existera så torde den grundas på vårdpliktsresonemanget. Förmodligen förutsätts då att beslutet kan föreläggas stämman utan att bolaget därigenom riskerar att lida skada till följd av publicitet eller dröjsmål. Denna lösning synes vara minst ingripande i styrelsens förvaltningsrätt. På detta sätt tillgodoses aktieägarnas intresse av inflytande över de ingripande bolagsangelägenheter vilka kan underställas stämman utan betydande negativa konsekvenser för bolagsdriften.

Det svenska rättskällestödet för att kräva stämmoprövning av extraordinära förvaltningsåtgärder är dock svagt. Direkt stöd saknas i lag, praxis och förarbeten. Det stöd som finns i doktrinen får snarast sägas neutraliseras av stödet för den motsatta uppfattningen. En regel av

¹³⁸ Se Johansson, s. 155.

¹³⁹ Se Stattin, s. 145 ff.

det aktuella slaget förefaller inte heller fylla någon funktion eftersom en överträdelse av en dylik oskriven skyldighet skulle likställas med ett överskridande av bolagsordningen.¹⁴⁰ Exakt samma effekt som oskriven exklusiv stämmokompetensen kan därmed uppnås genom föreskrifter i bolagsordningen. Om aktieägarna inte anser att det föreligger ett behov av att genom bolagsordningsföreskrifter frångå den grundläggande bolagsrättsliga funktionsfördelningen, bör någon sådan inskränkning av styrelsens kompetens inte heller påtvingas genom oskrivna regler. Medan bolagsordningsföreskrifter klart kan definiera styrelsens plikt är en eventuell oskriven skyldighet dessutom synnerligen vag till såväl omfattning som innebörd.

Att en åtgärd är av extraordinär karaktär förefaller således inte kunna ligga till grund för avsteg från huvudregeln att styrelsens förvaltningsrätt anges negativt genom motsatstolkning av stämmans exklusiva kompetens. Det torde följaktligen inte föreligga någon oskriven *skyldighet* att underställa stämman beslut av extraordinär karaktär. Med hänsyn till aktieägarintresset kan det dock i många fall vara *lämpligt* att styrelsen självmant hänskjuter viktiga förvaltningsbeslut till stämman, i vart fall då besluten inte är brådskande eller hemliga.

5.2 Den andra argumentationslinjen: Analog tolkning av bolagsstämmans legala exklusiva kompetens

Av föregående avsnitt framgår att den traditionella tolkningsmodellen för existensen av en oskriven exklusiv stämmokompetens bör underkännas. Den andra argumentationslinjen baseras dock på helt andra grunder såväl rättsligt som ur ändamålssynpunkt. Den kräver därför en separat analys.

5.2.1 Vad skulle analog tolkning av stämmans exklusiva kompetens innebära?

Analog tillämpning av stämmans exklusiva kompetens har i doktrinen framförallt diskuterats av Johansson och Åhman. Enligt Johansson ska en sådan tolkning göras i de fall styrelsen annars kan vidta åtgärder som till effekten tangerar de beslut som ligger inom stämmans legala exklusiva kompetens.¹⁴¹ Åhman instämmer i att analog tolkning är möjlig och menar att avgörande för att undandra vissa beslut styrelsens förvaltningsrätt bör vara beslutets materiella likheter med följderna av ett beslut inom stämmans exklusiva kompetens.¹⁴² Johansson anser således att de *faktiska verkningarna* av beslutet ska vara avgörande och

¹⁴⁰ En terminologisk anmärkning är att det förefaller motsägelsefullt att överhuvudtaget tala om en ”oskriven exklusiv stämmokompetens” när sanktionen endast är skadeståndsansvar, jfr Båvestam & Lindblad, s. 227.

¹⁴¹ Se Johansson, s. 160 ff. Johansson synes dock inte dela in oskriven exklusiv stämmokompetens i beslut av extraordinär karaktär och förvaltningsåtgärder vilka genom analog tolkning inkräktar på stämmans exklusiva kompetens. Denne förefaller istället betrakta beslutets osedvanliga art och effektens närhet till den exklusiva stämmokompetensen som de två huvudsakliga faktorerna vilka avgör huruvida en åtgärd måste underställas stämman.

¹⁴² Se Åhman, s. 534 f.

Åhman betonar att *rättsföljden* av beslutet ska vara bestämmande. I allt väsentligt torde Åhman och Johanssons uppfattningar i detta avseende vara överensstämmande.

I vilka situationer har då analog tolkning av den exklusiva stämmokompetensen förespråkats? Det mest diskuterade exemplet i såväl svensk som utländsk doktrin avser styrelsens beslut om försäljning av samtliga bolagstillgångar. Både Johansson och Åhman behandlar huruvida en sådan åtgärd genom analog tolkning kan sägas inkräkta på stämmans exklusiva kompetens att besluta om upplösning av bolaget. Johansson synes mena att praxis ger stöd för att i dylika fall utvidga stämmans exklusiva kompetens genom analog tolkning.¹⁴³ Åhmans slutsats är dock att en sådan handling inte analogivis omfattas av stämmans exklusiva kompetens utan alltid kan beslutas av styrelsen.¹⁴⁴

Sedan Johanssons och Åhmans avhandlingar skrevs har dock rättsfallet NJA 2000 s. 404 tillkommit. Högsta domstolen ansåg där att en försäljning av samtliga bolagets tillgångar, och efterföljande nedläggning av verksamheten, stod i strid med verksamhetsföremålet och bolagsordningen. Det är därmed klarlagt att åtgärder som medför att verksamheten inte kan bedrivas vidare ska tolkas som en överträdelse av bolagsordningen.¹⁴⁵ En analogi till upplösning av bolaget saknar således numera stöd. Med beaktande av NJA 1967 s. 313 torde åtgärder i strid med verksamhetsföremålet inte heller betraktas som att styrelsen inkräktar på stämmans exklusiva kompetens att *ändra* verksamhetsföremålet.¹⁴⁶ Domskäl i NJA 1967 s. 313 och NJA 2000 s. 404 innebär således att rättshandlingar som medför att verksamhetsföremålet inte längre kan uppfyllas måste ses som en fråga om *tolkning av verksamhetsföremålet*, och inte om analog tolkning av stämmans exklusiva kompetens att upplösa bolaget eller ändra bolagsordningen.¹⁴⁷

Åhman utreder även huruvida ett antal andra åtgärder genom analog tolkning bör anses inkräkta på stämmans exklusiva kompetens.¹⁴⁸ Enligt Åhman ska analog tolkning kombineras med reduktionsslut av styrelsens förvaltningsrätt. Det är svårt att utifrån dessa bedömningar

¹⁴³ Se Johansson, s. 160.

¹⁴⁴ Se Åhman, s. 543.

¹⁴⁵ Se Stattin, s. 143 f.

¹⁴⁶ Jfr Stattin, s. 143 f, som synes dela denna uppfattning.

¹⁴⁷ I NJA 2000 s. 404 ansågs styrelsebeslutet även strida mot generalklausulen då åtgärden gav majoritetsägaren en otillbörlig fördel. Detta förändrar dock inte det faktum att domstolen inte gjorde någon analogi till kompetensen att besluta om bolagets upplösning utan endast tolkade huruvida åtgärden innebar en överträdelse av verksamhetsföremålet och bolagsordningen. Det bör också påpekas att NJA 2000 s. 404 inte kan ges den innebörden att försäljning av samtliga bolagets tillgångar alltid är i strid med verksamhetsföremålet. En sådan åtgärd kan i vissa branscher vara en normal del av förvaltningen. Ett vanligt exempel är om ett rederi endast äger ett fartyg och detta fartyg säljs för att införskaffa ett modernare, jfr Åhman, s. 540.

¹⁴⁸ Se Åhman, s. 537 ff. Åhman anser att följande åtgärder inte motiverar analog tolkning: konkursansökan, dispositioner över bolagets vinst, förtäckt vinstutdelning, rättshandlingar med benefika inslag och insättande av personer i styrelseliknande ställning. Åhman menar dock att analog tillämpning är motiverat beträffande försäljning av bolagets firma, återbetalning av villkorade kapitaltillskott och skiljeklausuler i bolagsfunktionärens anställningsavtal.

ställa upp någon allmän hjälpregel för vilka situationer som enligt Åhman motiverar analog tolkning. Åhmans synes ha gjort en bedömning i varje enskilt typfall och låtit ändamålen bakom de aktuella bestämmelserna få avgörande betydelse. Erik Nerep och Per Samuelsson menar dock att de åtgärder för vilka Åhman förordar analog tillämpning redan omfattas av stämmans exklusiva kompetens.¹⁴⁹

Det kan i viss mån ifrågasättas hur mycket Nerep och Samuelssons åsikt de facto skiljer sig från Åhmans. I de situationer som diskuterats blir slutsatserna uppenbarligen samma. Skillnaden ligger i att Nerep och Samuelsson menar att exempelvis beslut om skiljeklausuler i bolagsfunktionärens anställningsavtal ligger inom stämmans exklusiva kompetens att väcka talan eller träffa uppgörelse enligt 29 kap. 7 och 8 §§ ABL. Åhman menar att ett sådant beslut ligger utanför bestämmelsens räckvidd men att den genom analog tolkning bör utvidgas till att omfatta situationen. Styrelsen är enligt båda dessa uppfattningar förhindrad att besluta i frågan. Även om resultatet i många fall således blir likartat med de olika tolkningarna är det alltså viktigt att slå fast vilken uppfattning som har mest fog för sig. Åhman öppnar nämligen för att analogier kan vara motiverade i fler situationer än de han behandlar.¹⁵⁰

Vad skulle rättsföljden bli av en överträdelse av en analogt tillämpad exklusiv stämmokompetens?¹⁵¹ Såväl Nerep och Samuelsson som Åhman menar att styrelsens inkräktande på en eventuell analogt tillämpad exklusiv stämmokompetens ska betraktas som ett *behörighetsöverskridande*.¹⁵² Denna uppfattning förefaller välgrundad. Därmed skulle en överträdelse medföra att rättshandlingen blir ogiltig enligt 8 kap. 42 § första stycket första meningen ABL samt öppna för skadeståndskrav mot styrelseledamöterna.

5.2.2 Vilken funktion fyller analog tolkning av exklusiv stämmokompetens?

Även beträffande analog tolkning av den exklusiva stämmokompetensen är det av vikt att diskutera funktionaliteten av en sådan tolkningsmodell innan rättsläget analyseras.

Det grundläggande motivet till att i vissa situationer tolka stämmans exklusiva kompetens analogt kan sägas vara att styrelsen inte ska kunna kringgå den legala funktionsfördelningen genom förvaltningsåtgärder som inkräktar på stämmans lagstadgade exklusiva kompetens. Både Åhman och Johansson framhåller att ändamålet bakom att den exklusiva kompetensen är just exklusiv i annat fall skulle riskera att förfelas.¹⁵³ Mot detta argument kan två

¹⁴⁹ Se Nerep & Samuelsson, s. 571 f.

¹⁵⁰ Jfr Åhman, s. 559 f, och Nerep & Samuelsson, s. 571 f.

¹⁵¹ Vissa författare tycks inte göra någon skillnad mellan rättsföljderna vid överträdelse av en eventuell skyldighet att underställa stämman extraordinära åtgärder och inkräktande på analogt tillämpad exklusiv stämmokompetens. Se bl.a. Johansson, s. 162.

¹⁵² Se Åhman, s. 535 f, och Nerep & Samuelsson, s. 571 f.

¹⁵³ Se Johansson, s. 160, och Åhman, s. 536.

invändningar framföras. För det första kan påståendet att ABL:s kompetensregler skulle bli illusoriska om kringgåenden tilläts lika gärna användas till stöd *emot* analog tolkning. Om stämmans exklusiva kompetens utvidgas utan stöd i lag åsidosätts *styrelsens* legala kompetens. För det andra, eftersom kompetensreglerna ska tillämpas teleologiskt bör uppenbara kringgåenden av den exklusiva stämmokompetensen betraktas som överträdelser även utan analog tillämpning.

Ytterligare ett argument mot behovet av analog tolkning är att styrelsens vårdplikt skyddar den legala funktionsfördelningen. Som framgår av avsnitt 5.1.3 innebär styrelsens vårdplikt i svensk rätt visserligen knappast någon skyldighet att underställa stämman extraordinära beslut. Däremot talar mycket för att vårdplikten i linje med brittisk och amerikansk rätt förbjuder styrelsen att kringgå den legala exklusiva stämmokompetensen. Dotevall menar att de strikta amerikanska ansvarsreglerna för styrelseledamöter kan tjäna som vägledning när styrelsens vårdplikt ska konkretiseras.¹⁵⁴ Uppfattningen delas av Nerep och Samuelsson.¹⁵⁵ De menar att likhetsprincipen, generalklausulen och jävsbestämmelserna kan tillämpas för att sanktionera kringgåenden av den exklusiva stämmokompetensen enligt skadeståndsbestämmelsen i 29 kap. 1 § ABL.

Överträdelser av vårdplikten medför emellertid som nämnts inte att rättshandlingen blir ogiltig. Om vårdplikten är det enda skyddet för funktionsfördelningsreglerna kan styrelsen således binda bolaget vid åtgärder som till effekten inkräktar på stämmans legala exklusiva kompetens. Att den legala exklusiva stämmokompetensen är förbehållen stämman torde vara av vikt för aktieägares vilja att tillföra aktiebolag kapital. Det faktum att överträdelser av en analogt tillämpad stämmokompetens medför att rättshandlingen blir ogiltig är därför det starkaste skälet för analog tolkning. En berättigad invändning är dock att en sådan lösning medför ökad osäkerhet. Omsättningsintresset blir lidande eftersom det kan vara svårt för tredje man att avgöra vad som utgör ett behörighetsöverskridande – speciellt om åtgärden formellt inte utgör en överträdelse av den legala funktionsfördelningen. Dessutom försvagas den förutsebarhet avseende gränserna för styrelsens förvaltningsrätt som uppnås genom att förvaltningsrätten bestäms negativt gentemot stämmans exklusiva kompetens.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Se Dotevall, 2008, s. 161.

¹⁵⁵ Se här och i det följande Nerep & Samuelsson, s. 572.

¹⁵⁶ Jfr Åhman, s. 535 ff. Åhman menar dock att omsättningsintresset gör att det i vissa situationer kan vara motiverat med ett godtrosskydd för tredje man. Detta förefaller dock motsägelsefullt och mindre ändamålsenligt. Om man genom godtrosskydd öppnar för en möjlighet att trots allt binda bolaget vid åtgärder som inkräktar på stämmans exklusiva kompetens kan den exklusiva kompetensen likväl kringgåas. Om exklusiv stämmokompetens skulle tillämpas analogt gäller sannolikt inte något godtrosskydd vid behörighetsöverskridanden.

5.2.3 Kan exklusiv stämmokompetens tillämpas analogt?

De flesta författare som behandlar oskriven exklusiv stämmokompetens berör inte frågan om analog tillämpning av den exklusiva stämmokompetensen utan behandlar endast extraordinära förvaltningsåtgärder. Johansson och Åhman får anses vara de största förespråkarna av att i vissa lägen tillämpa stämmokompetensen analogt. Nerep och Samuelsson uttalar sig dock i bestämda ordalag mot möjligheten att genom tolkning utvidga stämmans exklusiva kompetens.¹⁵⁷ Båvestam och Lindblad anför att Åhmans uppfattning är rimlig i så måtto att den legala exklusiva stämmokompetensen bör omfatta *uppenbara* kringgåenden.¹⁵⁸ De säger sig dock dela Nerep och Samuelssons ståndpunkt, och menar att man i övrigt torde kunna ”*utgå ifrån att lagstiftaren har övervägt vilka beslut som skall tillhöra stämmans exklusiva kompetens och angivit det i lag – övriga beslut hör inte dit*”.

Oenigheten inom doktrinen och avsaknaden av stöd från andra rättskällor gör det svårt att uttala sig om rättsläget. Åhmans ändamålsinriktade argumentation med ad hoc-betonade analog tolkningar är i många avseenden övertygande. Denna lösning förefaller emellertid alltför oförutsebar och passar illa samman med uppfattningen att styrelsens förvaltningsrätt avgränsas negativt gentemot stämmans exklusiva kompetens. Åhmans argumentation får anses ha försvagats ytterligare genom NJA 2000 s. 404. Dessutom motverkar vårdplikten alltjämt kringgåendeförsök – även om brott mot vårdplikten inte medför att rättshandlingen blir ogiltig. Det förefaller således inte ändamålsenligt att den exklusiva stämmokompetensen ska kunna tillämpas analogt. Nerep och Samuelssons uppfattning framstår därför som mest befogad. Därmed torde ett styrelsebeslut endast anses utgöra en behörighetsöverträdelse om åtgärden kan betraktas som ett uppenbart kringgående av stämmans *befintliga* legala exklusiva kompetens. Bolagsstämmans exklusiva kompetens bör inte genom analog tolkning kunna *utökas* till andra områden än de som genom teleologisk tillämpning omfattas av bestämmelserna i ABL.

Således torde inte heller denna andra argumentationslinje kunna ligga till grund för avsteg från regeln att styrelsens förvaltningsrätt bestäms negativt genom motsatstolkning av stämmans exklusiva kompetens. Motsatstolkning förefaller därmed vara en strikt regel och inte endast en huvudregel.

¹⁵⁷ Se Nerep & Samuelsson, s. 572.

¹⁵⁸ Se här och i det följande Båvestam & Lindblad, s. 227.

6 Diskussion de lege ferenda: Lagreglering av krav på stämmobehandling?

Oavsett vilken uppfattning man har i frågan om oskriven exklusiv stämmokompetens måste oklarheten i dagens rättsläge anses vara den sämsta lösningen. Till följd av osäkerheten har inte styrelsen den fulla handlingskraft som den skulle ha haft om dess kompetens tydligt omfattade extraordinära åtgärder. Samtidigt kan inte aktieägarna i dagsläget räkna med att få vara delaktiga i alla beslut av större betydelse. Således försämras både förutsättningarna för optimal bolagsdrift och aktiebolagens möjlighet att attrahera kapital. En möjlig åtgärd för att minska osäkerheten vore att i lag klargöra rättsläget. Detta kan ske genom att styrelsens kompetens ändras till att uttryckligen omfatta även extraordinära åtgärder. Alternativt eller i kombination med en sådan ändring kan det ställas upp en gräns för vilka förvaltningsbeslut som styrelsen måste hänskjuta till stämman. Nedan diskuteras om ett klargörande i lag vore ändamålsenligt och hur en sådan bestämmelse skulle kunna utformas.¹⁵⁹

6.1 Är en bestämmelse i lag en lämplig lösning?

Den naturliga startpunkten för en aktiebolagsrättslig diskussion de lege ferenda är de aktiebolagsrättsliga syftena (se ovan avsnitt 1.3). Hur skulle en bestämmelse i lag förhålla sig till dessa syften? En lagstadgad gräns för vilka transaktioner som måste underställas stämman skulle medföra ökad förutsebarhet i två avseenden. För det första skulle styrelseledamöterna med säkerhet veta vilka beslut de kan ta utan att riskera personligt ansvar. Om gränsen sätts vid transaktioner motsvarande 50 procent av bolagets tillgångar kan styrelsen vara säker på att dess kompetens omfattar en åtgärd som avser en mindre andel av tillgångarna. Således gynnas effektiviteten i bolagsdriften. För det andra skulle en lagstadgad gräns medföra större förutsebarhet för aktieägarna. Genom att säkerställa att de har beslutanderätten i de största frågorna behåller aktieägarna kontrollen över verksamhetens fundamentala ”spelregler”. Aktieägarna ges en trygghet i vetskapen att styrelsen inte utan deras samtycke kan vidta åtgärder som förändrar investeringens grundläggande förutsättningar. Detta torde ha en positiv effekt på viljan att tillföra bolaget kapital.

Stämmobehandling medför dock som nämnts i regel ökade kostnader och att beslut drar ut på tiden. Möjligheten att effektivt driva verksamhet i aktiebolag skulle i detta avseende

¹⁵⁹ I detta kapitel diskuteras inte något förslag till lagreglering av möjligheten att tolka den exklusiva stämmokompetensen analogt. Den frågan är en mindre del av diskussionen i doktrinen och torde inte heller lämpa sig för att klargöras i lag. Ett auktoritativt avgörande i praxis vore i det sammanhanget sannolikt att föredra.

försämrar. Den största förloraren på detta är i längden givetvis aktieägarna. Argumentet att styrelsen vanligen är bäst lämpad att avgöra beslut även av stor betydelse gör sig också påmint. Det ska återigen påpekas att stämman *redan har* kompetens att besluta i, och förbehålla sig, extraordinära frågor. Denna kompetens är dock inte *exklusiv*. Ytterligare en exklusiv stämmokompetens skulle medföra att styrelsen fråntas kompetens och att bolagsdriften blev mindre flexibel och mer formalistisk. Eftersom det i de flesta bolag inte torde vara önskvärt att generellt begränsa styrelsens möjlighet att besluta om extraordinära åtgärder bör detta också vara den legala utgångspunkten. Det vore därför lämpligast att uppnå ovan nämnda förutsebarhet genom att i ABL ange att styrelsen *får* besluta även i extraordinära frågor. Om det i ett enskilt fall är lämpligt att inskränka styrelsens förvaltningsrätt kan en föreskrift därom tas in i bolagsordningen.

Här blir dock frågan om rättsföljder av intresse. En överträdelse av en bolagsordningsföreskrift medför inte att rättshandlingen blir ogiltig. Även om vårdplikten har en förebyggande effekt ges aktieägarna inget heltäckande skydd mot styrelsens överträdelser. En i lag given gräns för stämmoprövning måste dock, som en del av den legala funktionsfördelningen, utgöra en *behörighetsinskränkning*. I annat fall skulle som ovan nämnts samma effekt kunna uppnås genom bolagsordningsföreskrifter. Genom att betrakta överträdelser av de lagstadgade gränserna som behörighetsöverskridanden skulle aktieägarna ges ett effektivare skydd mot överträdelser. Tredje man skulle dock kunna bli lidande i samband med överträdelser av en dylik gräns. För att en sådan gräns ska vara ändamålsenlig utifrån omsättningsintresset måste det således vara möjligt för styrelsen att i de fall gränsen inte överskrids relativt enkelt kunna visa det för utomstående.

Om en fast gräns införs måste även skillnaden mellan noterade och onoterade bolag beaktas. Som framgår av avsnitt 5.1.2 medför stämmobeslut sannolikt färre negativa effekter på bolagsdriften i små bolag. Därtill torde det finnas ett större behov av att aktieägarna ges beslutanderätt i extraordinära frågor i små bolag. Aktieägare i mindre bolag har vanligen sämre förutsättningar att sprida riskerna i sitt ägande och är därför mer beroende av utvecklingen i det enskilda bolaget. För noterade bolag motiveras en fast gräns av andra omständigheter. Även om stämmobeslut kan medföra betydande olägenheter för större bolag är den internationella rättsutvecklingen ett starkt skäl för att en svensk procentgräns bör omfatta aktiemarknadsbolag. Ökad internationell harmonisering av funktionsfördelningsreglerna, framförallt på aktiemarknadsrättens område, verkar sannolikt positivt på utländska investerares vilja att tillföra svenska bolag kapital. Således finns det fördelar med en lagreglerad gräns för stämmobehandling för såväl onoterade som noterade bolag. Det faktum att

motiven till en fast gräns är annorlunda för aktiemarknadsbolag kan dock vara skäl för att en gräns som endast omfattar sådana bolag utformas på ett annat sätt.

Sammantaget finns det starka skäl för att i lag klargöra huruvida styrelsen måste förelägga stämman vissa beslut. Störst förutsebarhet och högst effektivitet i bolagsdriften torde uppnås genom en ändring innebärande att styrelsen får besluta även i extraordinära frågor. Eftersom effektiv bolagsdrift även är en faktor som påverkar kapitaltillförseln positivt torde en dylik regel inte försämra bolagens möjlighet till kapitalanskaffning. Dessutom tillvaratas aktieägarnas intressen till viss del genom styrelsens allmänna vårdplikt.

I avsnitt 6.2.2 nedan analyseras dock även hur en lagstadgad gräns för stämmobehandling skulle kunna utformas. Eftersom den internationella rättsutvecklingen kan antas leda mot införandet av en sådan gräns är det lämpligt att utreda vad den i så fall bör innehålla.¹⁶⁰ Även om den sortens bestämmelse troligen är en mindre ändamålsenlig modell än förslag 1 nedan, är en fast gräns sannolikt att föredra jämfört med att inte genomföra någon förändring. Som nämnts medför även en sådan regel ökad förutsebarhet i förhållande till dagens rättsläge.

6.2 Bestämmelsens innehåll

6.2.1 Förslag 1: Styrelsens legala kompetens innefattar uttryckligen samtliga förvaltningsåtgärder

Med utgångspunkt i syftet att förbättra förutsebarheten är den mest ändamålsenliga lösningen sannolikt att klargöra styrelsens generella kompetens i 8 kap. 4 § första stycket ABL. Förslagsvis bör första stycket lyda: ”*Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av samtliga bolagets angelägenheter vilka inte i denna lag förbehållits de andra bolagsorganen.*”

Eftersom rättsläget synes vara att stämmans exklusiva kompetens ska tolkas motsatsvis är det i tydlighetens intresse lämpligast att styrelsens kompetens anges negativt också i lagtexten. Förändringen innebär inte någon ändring av den legala funktionsfördelningen utan endast en kodifiering av gällande rätt såsom den beskrivits i kapitel 3 och 5. Ändringen påverkar således inte de inskränkningar i styrelsens befogenhet som följer av stämmanvisningar, verksamhetsföremål eller andra bolagsordningsföreskrifter. Rättsläget för tredje man berörs inte heller eftersom styrelsen oavsett förekomsten av en oskriven exklusiv stämmokompetens kan binda bolaget även till extraordinära rättshandlingar.

¹⁶⁰ Jfr ECGF Statement – 18 April 2011, som måste anses vara en indikator på den internationella rättsutvecklingen.

6.2.2 Förslag 2: En gräns för stämmobehandling anges i lag

En av anledningarna till att Lagrådet avstyrkte en bestämmelse om krav på stämmoprövning var som nämnts att de ansåg att en sådan bestämmelse skulle bli alltför oprecis. Även Stattin anser att alltför mångfacetterade frågor skulle omfattas av en sådan regel för att den skulle vara funktionell.¹⁶¹ Av den komparativa utblicken framgår emellertid att sådana gränser existerar i andra rättsordningar. Erfarenheterna från hur man i utlandet reglerat frågan är därför en lämplig utgångspunkt.

Den första frågan att besvara är om gränsen ska vara renodlat kvantitativ eller om den i likhet med Holzmüller-doktrinen även ska ha kvalitativa inslag. En rent kvantitativ gräns är bäst ur förutsebarhetssynpunkt. Som diskuterats ovan¹⁶² kan dock transaktioner omfattande en stor del av bolagets tillgångar i vissa fall vara en naturlig del av verksamheten. I dessa situationer är det inte lämpligt att påtvinga bolaget stämmoprövning. Således bör gränsen inte vara rent mekanisk utan även innefatta kvalitativa moment. De brittiska listningsreglerna förefaller innehålla den mest välavvägda lösningen. Enligt dessa krävs som nämnts inte stämmobeslut om åtgärden är en rent finansiell transaktion eller om den ryms inom bolagets *ordinarie verksamhet*. Om en procentgräns för stämmobehandling införs i svensk rätt borde den enligt brittisk förebild kombineras med ett ”osedvanlighetskrav”.

Var ska då en kvantitativ gräns dras? Internationellt kan man se en tydlig skiljelinje mellan hur gränserna dras när kravet omfattar samtliga bolag jämfört med när de endast omfattar noterade bolag. I Tyskland och Delaware krävs stämmogodkännande även i onoterade bolag. Där dras gränsen vid ca 80 procent respektive 50 procent. Gränsen för noterade bolag dras i såväl de brittiska listningsreglerna som i ECGF:s rekommendation vid 25 procent. Om det i Sverige skulle föreligga ett generellt krav på stämmobeslut i extraordinära frågor skulle gränsen sannolikt vara högre än 25 procent (se ovan avsnitt 5.1.1). Det skulle föra för långt att diskutera mer precisa procentgränser, men transaktionens värde bör i vart fall överstiga hälften av bolagets värde. Med utgångspunkt i ECGF:s rekommendation skulle dock gränsen i en regel som endast omfattar aktiemarknadsbolag med fördel kunna dras vid 25 procent av bolagets värde.

Bör gränsen vara absolut eller flexibel? En uppenbar risk med en skarp procentgräns är att bolagsledningarna försöker strukturera affärer så att de understiger gränsen. Ett sådant agerande borde dock betraktas som ett försök till kringgående av en exklusiv stämmokompetens i strid med vårdplikten. Denna problematik skulle sannolikt undvikas

¹⁶¹ Se Stattin, s. 489 f.

¹⁶² Se not 147.

genom en flexibel gräns vilken i likhet med Delaware-rätt anger mer generella rekvisit, såsom ”en väsentlig del av bolagets värde”. Motsvarande bestämmelse för ett tyskt GmbH är än mer allmänt hållen. I ett sådant krävs stämmobehandling när det är ”i bolagets intresse”. Den sortens flytande gränser behöver dock likväl konkretiseras i praxis. Förutsebarhetsskäl talar därför för en i lag angiven procentgräns. Kringgåenden bör istället förhindras genom funktionella beräkningsmodeller.

Beräkningen av transaktionens värde i förhållande till bolaget synes inte ha lösts på ett tillfredställande sätt i tysk rätt. En så ospecifik beräkningsgrund gör rättsläget osäkert. Som nämnts är det av vikt för omsättningsintresset att styrelsen i de fall gränsen inte överskrids också ska kunna visa det för tredje man. I brittisk rätt finns dock tydliga regler som anger hur beräkningen ska göras. För bolag noterade på Londonbörsen görs uträkningen som nämnts enligt fyra alternativa modeller. De brittiska reglerna är detaljerade och kan tjäna som förebild för en eventuell svensk regel. Londonbörsens bestämmelser är dock utformade för noterade bolag. För mindre bolag framstår så omfattande och komplicerade regler som alltför betungande. Om en gräns för krav på stämmoprövning för onoterade bolag skulle införas måste beräkningsgrunderna sannolikt utformas på ett annat sätt än för noterade bolag. Det skulle dock föra för långt att inom ramen för denna uppsats närmare diskutera utformningen av sådana beräkningsregler.

Sammanfattningsvis, om fasta gränser för krav på stämmobehandling ska införas bör gränserna vara strängare för aktiemarknadsbolag. Den allmänna gränsen bör förslagsvis dras vid transaktioner motsvarande mer än hälften av bolagets värde, medan den skarpare gränsen för noterade bolag bör sättas vid 25 procent av bolagets värde. Båda gränserna bör kombineras med ett osedvanlighetskrav. Beräkningsgrunden för noterade bolag kan förslagsvis baseras på de brittiska listningsreglerna, medan reglerna för onoterade bolag bör vara mindre komplicerade.

7 Sammanfattande slutsatser

Enligt gällande svensk rätt torde det inte finnas någon oskriven skyldighet för styrelsen att förelägga stämman extraordinära beslut. Rättsläget kan dock inte betraktas som annat än osäkert. Både argumenten för och emot en sådan ståndpunkt har stöd i utländsk doktrin och praxis. Stödet för att styrelsens förvaltningsrätt inte kan begränsas genom oskrivna regler framstår dock som starkare. Någon oskriven plikt av aktuellt slag föreligger därmed knappast. Det torde inte heller finnas något behov av stämmobehandling av extraordinära åtgärder eftersom det är möjligt att i bolagsordningen förbehålla stämman beslutanderätten i sådana frågor. Intresset av en effektiv bolagsdrift och förekomsten av andra skyddsmekanismer som tillvaratar aktieägarnas intressen talar också mot behovet av en dylik skyldighet.

Även om en sådan oskriven plikt skulle föreligga så medför styrelsens överträdelse av den inte att rättshandlingen blir ogiltig utan endast eventuellt skadeståndsansvar för beslutsfattarna. Det är dock osannolikt att styrelseledamöter skulle bli skadeståndsskyldiga för att ha brutit mot en omdebatterad och till sin innebörd vag regel.

Rättsläget är osäkert även beträffande möjligheten till analog tillämpning. I denna fråga kan utländska rättskällor också användas till stöd för olika ståndpunkter. *Om* analog tolkning är möjlig skulle en förutsättning vara att åtgärden åsidosätter de ändamål som ligger bakom en exklusiv stämmokompetens. Förutsebarhetsskäl gör det dock olämpligt att utan stöd i lag eller praxis begränsa styrelsens behörighet. Detta särskilt eftersom fördelarna som vinnas genom att definiera gränserna för styrelsens förvaltningsrätt negativt gentemot stämmans exklusiva kompetens då skulle förfelas. Dessutom utgör styrelsens vårdplikt ett skydd mot kringgåenden av funktionsfördelningsreglerna. Stämmans exklusiva kompetens torde därmed inte kunna utvidgas genom analog tolkning.

Slutsatsen är således att det mesta talar för att stämmans legala exklusiva kompetens ska tolkas strikt motsatsvis och att det inte i någon form finns en oskriven exklusiv stämmokompetens i gällande svensk rätt.

I förutsebarhetens intresse bör det dock i ABL klargöras i vilka situationer styrelsen måste förelägga stämman beslut. Detta bör lämpligen ske genom att styrelsens legala kompetens ändras till att innefatta alla bolagets angelägenheter vilka inte omfattas av de andra organens legala exklusiva kompetens. Osäkerheten kring existensen av en oskriven exklusiv stämmokompetens skulle därigenom undanröjas. Som ett alternativ till en sådan förändring kan fasta gränser för krav på stämmobehandling införas. Gränserna för noterade och onoterade bolag bör i sådana fall utformas på olika sätt.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1975:103. Förslag till ny aktiebolagslag, m.m.

SOU 1941:9. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m.

SOU 1995:44. Aktiebolagets organisation.

Ds Fi 1986:21. Riktade emissioner av aktier m.m. Rapport av Kommissionen för undersökning av vissa aktieemissioner m.m. (Fi 1986:A).

Internationellt och utländskt tryck

ECGF Statement – 18 April 2011, Statement of the European Corporate Governance Forum on Significant Transactions for Listed Entities.

OECD Principles of Corporate Governance 2004.

FSA Handbook, Release 117, September 2011.

Övrig litteratur

Bauer, S.H.; Gometz, U. & Munck, J., Nobel industrier, Gamlestaden, Erik Penser och bankerna: händelseförlopp, bedömningar och förslag – Rapport från en av Stockholms fondbörs tillkallad utredning, Nr 10 i Stockholms fondbörs skriftserie, Stockholms fondbörs, Stockholm, 1992.

Bebchuck, L.A., The Case for Increasing Shareholder Power, Discussion Paper No. 500, 12/2004,

http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Bebchuk_500.pdf.

Båvestam, U. & Lindblad, A., Till frågan om bolagsstämman har en oskriven exklusiv kompetens – ävensom frågan om stämman i så fall har ensamrätt att besluta om avnotering, JT 2007-08, Nr 1, s. 224.

Christensen, J.S., Kapitalselskaber – Aktie- og anpartsselskabsret, Forlaget Thomson A/S, Köpenhamn, 2003.

Dorresteyn, A.; Monteiro, T.; Teichmann, C. & Werlauff, E., European Corporate Law, 2 uppl., Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2009.

- Dotevall, R., *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2 uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2008.
- Dotevall, R., *Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör – En aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning*, Norstedts Förlag, Stockholm, 1989.
- Eisenberg, M.A., *Megasubsidiaries: The effect of corporate structure on corporate control*, *Harvard Law Review*, Volume 84, May 1971, Number 7, s. 1577 ff.
- Friis Hansen, S., & Krenchel J.V., *Dansk selskabsret 2 – Kapitalselskaber*, 2 uppl., Forlaget Thomson A/S, Köpenhamn, 2007.
- Johansson, S., *Bolagsstämma*, Juristförlaget JF AB, Stockholm, 1990.
- Kershaw, D., *Company Law in Context – Text and Materials*, Oxford University Press, Oxford, 2009.
- Kraakman, R.; Armour, J.; Davies, P.; Enriques, L.; Hansmann, H.; Hertig, G.; Hopt, K.; Kanda, H. & Rock, E., *The Anatomy of Corporate Law – A Comparative and Functional Approach*, 2 uppl., Oxford University Press, Oxford, 2009.
- Krook, S., *Avnotering av aktier registrerade på börs eller annan marknadsplats – bolagsstämmo- eller styrelsefråga?*, *JT* 2006-07, Nr 4, s. 854 ff.
- Löbbe, M., *Corporate Groups: Competences of the Shareholders' Meeting and Minority Protection – the German Federal Court of Justice's recent Gelatine and Macrotron Cases Redefine the Holz Müller Doctrine*, *German Law Journal*, Vol. 05, No. 09, s. 1057 ff.
- Möslein, F., *Towards an Organisational Law of the Polycorporate Enterprise? A Comparative Analysis*, Institut für Bank- und Kapitalmarktrecht, Mars 2006. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=887281.
- Nerep, E. & Samuelsson, P., *Aktiebolagslagen: en lagkommentar. Del 1, Kapitel 1-10*, 2 uppl., Thomson Reuters Professional AB, Stockholm, 2009.
- Nial, H., *Festschrift till Knut Rodhe: studier i krediträtt och associationsrätt*, Norstedt, Stockholm, 1976.
- Skog, R., *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 23 uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2011.

Solmecke, K. & von Jacobs, N., Corporate Briefing: Unwritten competencies of the shareholders' meeting (Hauptversammlungszuständigkeiten) under stock corporation law – Sale of company does not qualify as a “Holzmüller case”, Ashurst Germany, November 2007, www.ashurst.com/doc.aspx?id_Content=3782.

Stattin, D., Företagsstyrning – En studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning, 2 uppl., Uppsala Universitets tryckeri, Uppsala, 2008.

Taxell, L.E., Aktiebolagets organisation, Åbo Akademi, Åbo, 1983.

Teichmann, C., Country Status Report – Report from Germany, European Company Law, February 2006, Volume 3, Issue 1.

Werlauff, E., EU Company Law – Common business law of 28 states, 2 uppl., Djøf Publishing, Köpenhamn, 2003.

Werlauff, E., Selskabsret, 8 uppl., Thomson Reuters Professional A/S, Köpenhamn, 2010.

Wirth, G.; Arnold, M. & Greene, M., Corporate Law in Germany, Verlag C.H. Beck oHG, München, 2004.

Åhman, O., Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten – Om Aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt, Iustus Förlag, Uppsala, 1997.

Rättsfallsförteckning

Svenska rättsfall

NJA 1967 s. 313

NJA 1968 s. 375

NJA 2000 s. 404

Danska rättsfall

UfR 1936 s. 35 H

UfR 1943 s. 448 Ø

UfR 1955 s. 887

Tyska rättsfall

BGHZ 83, s. 122

BGHZ 2003, s. 387

BGHZ 2004, s. 993

BGHZ 2004, s. 1001

Franska rättsfall

Trib. Com. Paris 28 juni 1982, J.C.P. 1983, II, 20199

Examination

Uppsatsen läggs fram för opponering kl. 13.00 den 15 november 2011.

Opponent: Robin Palmgren

Examinator: Rolf Dotevall

Opponering på uppsatsen har inte ägt rum vid något tidigare tillfälle. Uppsatsens författare, Jonas Öqvist, registrerades första gången på examensarbetskursen i augusti 2011 och har inte vid något tillfälle omregistrerats på kursen.